

96
తప్పేవరిది?

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము,
తెలస్థోరులు

మూడంకముల నాటకము.

ము-1

చరిత్రము.

పా. వే. రాజమన్నారు బి. ఏ. బి. ఎల్.

ములు.

1929

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము,
తెలస్థోరులు.

All rights reserved.]

[వెల రూ. 1

II

అంకితము

శ్రీ వేంకటేశ్వరునకు.

అంకము. ౧.

రంగము. 1. కళాశాల హాస్టల్ నందు ఒకగది.

(ప్రవేశము: ఆసీనులై రామచంద్రరావు, విశ్వనాథము, రాధాపతి. విశ్వనాథము రాధాపతి మంచముపై గూర్చుండి సిగరెట్లు కాల్చుచుందురు. రామచంద్రరావు ఏదియో పుస్తకము చదువుచుండును.)

రాధా—రామూ! గ్రంథము కట్టిపెట్టి నీ పాండిత్యసంపద మాకు కొంత ప్రసాదింపరాదా?

విశ్వ—ఎల్లప్పుడును ఇతరుల యభిప్రాయములతోనే కాలము బుచ్చుచుండినచో, స్వాభిప్రాయము పూర్తిగ నశించును సుమా.

రామ—పొరబాటు! స్వాభిప్రాయ మట్టయెడ నెన్నటికిని నశింపదు. వృద్ధియగును, మార్పులుపొందును, గాని నశింపదు. అభిప్రాయము లెప్పుడును అనుభవజనితములు, వానికి స్వానుభవ మెంత ఆవశ్యకమో ఇతరుల అనుభవవిశేషములును అంత ఆవశ్యకములు (అని పుస్తకము మూసినేయును.)

పోనిమ్ము... మొన్న హిందూపత్రికలో బాలికాబాలికలు సహపాఠకులుగ విద్యాభ్యాస మొనర్చుపద్ధతి

ననుసరించిన స్త్రీపురుషసంబంధ సమస్య విడిపోయి
దేశము బాగుపడునవి ఎవరో వ్రాసిన వ్యాసము చదివి
తివిగదా. ఆవిషయముపై నీ యభిప్రాయములేమి?

రామ—ఆవ్యాసమును వ్రాసినవాడు పిచ్చివాడు, లోకజ్ఞాన
రహితుడు.

రాధా—ఎందులకు?

రామ—స్త్రీపురుషులకు పరస్పరాకర్షణము సహజము. అభ్యాస
సజనితముగాదు. అందుచే ఆకర్షించువస్తువు దగ్గర
నున్నచో ఆకర్షణము తప్పక సిద్ధించును. అట్టి యాక
ర్షణమునకు లెక్కలేని తరుణములు సంకల్పించు సహ
జము. ఎన్నటికిని శ్రేయస్కరము గానేరదు.
చైతన్య సంఘములందు సైతము ప్రాజ్ఞులలో నిట్టి
యభిప్రాయములే ప్రబలుచున్నవి.

రాధా—రామూ! ఆకర్షణశక్తి గుఱించియే ఉపన్యసించితివి
గాని నిగ్రహశక్తిగుఱించి మరచియేపోతివా? పతి
వ్రతా ప్రభావమునకు బుట్టినిల్లగు పవిత్ర భారతదేశ
మున జితేంద్రియత్వము కష్టసాధ్యమా?

రామ—ఆగుమాగుము! నీ యుదాహరణములే నీసిద్ధా
ములను ముక్కలు సేయుచున్నవి. మొదట, ని
శక్తియంటివి. అదిసహజముగాదు, సాధారణము
కేవల ప్రయత్నసాధ్యమని ఒప్పుకొందువుగదా

గట్ట వేసినంత మాత్రాన ప్రవాహము ప్రవహింపక
 మానునా? ఏక్షణమున కట్ట చివికిన నాక్షణమున
 మహాశక్తితో ప్రవాహము నిరాఘాటమగును.....
 నిగ్రహశక్తిపై ప్రతిక్షణమున ఆధారపడియుండుటకు
 బాలికాబాలకులు ఎంత చిత్తశక్తి వినియోగింపవల
 యును? అట్లానర్చుట హానికరముగదా. విద్యాభ్యాస
 మొనర్చునప్పుడు అట్టి వికార హేతువులే లేకుండుట
 ఉత్తమముగాని, వికారములను జయించుటకు సగము
 శక్తి వినియోగింపజేయుట ఉత్తమమా?... రెండవది
 పతివ్రతాప్రభావము నుగ్గడించుచుంటివి. జితేంద్రి
 యత్వము అంత సులభసాధ్యమైయుండిన పతివ్రతా
 మహిమ అంత గణనీయముగనుండదు సుమా!
 ఈయాకర్షణశక్తి ప్రభావము గొగుగ నెఱిగిన
 గనుకనే మనపూర్వులు, బుద్ధులు, మునులు, స్త్రీ
 కారులు, ధర్మవేత్తలు, సంఘసైన్యమునకై, అన్యో
 న్య సంబంధానుబంధ సౌలభ్యమునకై పతివ్రతాధర్మ
 మును ఏకపత్నివ్రతమును కొంతగా శ్లాఘించిరి.

విశ్వ—అదిగో! రామూ! నీవు పూర్వులను ఎత్తిపొడుచుచు
 వారి మార్గమునే అనుసరించుచున్నావు?

రామ—లేదు, ముమ్మాటికిలేదు. వేను మహాధ్యాన సగప
 న్నులగు పూర్వులను హేళనము సేయుటలేదు. వారి
 బుద్ధిని మెచ్చుకొనుచున్నాను. వారు స్థాపించిన ధర్మ

ములను, వారు నిర్ణయించిన నియమములను, వారు
అనుష్ఠించిన యాచారములను, కేవలము, మూఢాత్ము
డనై ఆలోచింపకయే ఏకగ్రీవముగ కొనియాడుట
మాత్రము లేదు. ఆధర్మములను, ఆనియమములను,
ఆయాచారములను పరిశీలించి వాటి యుపయోగము
లను, అర్థమును, ఆవశ్యకతను, కనుగొని, నేటి సంఘ
పరిస్థితులలో వాటి నెల్లు మార్పుకొనిన సార్థకము
లగునో అని పలుమారు చింతించుచుందును.

రాధా—ఓహూ!...నీవును తొల్లి ఆర్యులు నుడివినట్లే
'పొలతిదాననహిన్ని పురుషు డాద్యభుటంబు'...అని
యందువు గాబోలు.

—నిస్సందేహముగ.

—ఎందుచేత ?

రామ—దైవనిర్మలమగుటచే కారణము ఉహింపజాలము.
ఆవాక్యము సత్యముగాదని కన్నులుండియు గట్టిగ
మూసికొని అంధత్వము నభినయించువారు కొంద
రందురు.

రాధా—నీ స్వంతయునుభవము సైతము అంతయే గాబోలు.

రామ—(కొంతకొంతముతో) అనగా? తెలియకున్నాను.
గూఢముగ మాట్లాడుచున్నావో మూఢముగ మాట్లా
డుచున్నావో నీకే తెలియదనుకొనెదను.

[హాస్టల్ కాఖరు శంకరుడు టీ పుచ్చుకొని ప్రవేశించి, నుధ్య
నున్న బల్లపై బెట్టును.]

విశ్వ—రాధా! అనవసర ప్రసంగములోనికి దిగుచున్న
ట్లున్నది...కొంతసేపు చాలించి టీపుచ్చుకొనెదము
రమ్ము. (అని టీ కలుపును.)

(చేతికి గిన్నె అందిచ్చుచు) రామూ! చర్చలో కోపమొనరింతు.

రామ—(గిన్నె పుచ్చుకొని) అవును. అనవసర ప్రసంగము
లోనికి దిగితిమి.

(ఇక్కడనుండి సంభాషణతో బాటు టీత్రాగుటయు
జరుగుచుండును.)

రాధా—అనవసరమెందుకు? మనరామచంద్రుడు మన
సంగతి సతీమతల్లుల గుణశీలములకు నిందారో;
చేయుచుండ నీవలె నేనును నోరుమూసికొని యుండ
జాలను.

రామ—నిజమాడిన నిష్ఠురోక్తులు. అదిగాక—మనదేశము
మనదేశము అనుటలో మాయలేదు. ప్రపంచము
వంతటను స్త్రీపురుష స్వభావము లొక్కటేగాని
ఆచారవ్యవహారములు, సంఘధర్మములు, మతని
యమములు వేరగుటచే తత్కారణముగ ప్రాప్తమైన
భేదములుమాత్రము ఉండవచ్చును. అంతమాత్రమున
నొకదేశపుస్త్రీలకును ఇంకొకదేశపు స్త్రీలకును గుణ

శీలములందు తారతమ్యమున్నదనుట తప్ప. చూడుము. సొగసైన వస్త్రములను ధరించుట కాసక్తి ప్రపంచము నందలి వనితలందఱకును సాధారణము. కాని, మన వారు నలుబదిసేరులు బంగారు జరీఫనిచేసిన దళసరి పట్టుచీర కట్టుకొనుట కిచ్చగింపవచ్చును. ఫ్రాన్సు దేశపు యువతీమణులు మూడుభాగములు ఒడలు గనంబడునట్టి ఉల్లిపొర పట్టుగాను తొడుగుకొనుట కాశింపవచ్చును. అంతే.....మనపూర్వ ధర్మకర్తలు స్త్రీపురుష స్వభావములను బాగుగ గ్రహించినవారు గనుకయే తగిన కట్టుబాట్లేర్పరచినారు.

రాధా—అయితే, స్త్రీలకారము విద్యార్థులుగ నున్నంత కాలము స్త్రీసహవాసమే యుండకూడదనియేనా నీ యభిప్రాయము.

రామ—అవును. నేను వర్ణించిన యాకర్షణమునకు దారి నొసగు స్త్రీసహవాసము పూర్తిగ లేకుండిననే ఉత్తమము.

విశ్వ—అవును మరి. వరుస, వావి, అడ్డమున్నప్పుడు, సౌందర్య వయో విశేషములు సమానములైనను ఆకర్షణ శక్తి యుండదుగదా!

రాధా—ఓహూ...ఆగుమాగుము. మనరాముడు ఆమాట ఒప్పుకొనునో లేదో, ఆకర్షణశక్తికి అడ్డలేదనునేమో?

రామ—రాధాపతీ! నన్ను పరిహసించుట నీకు క్రొత్తగాదు
గనుక నీవన్నది పరిహాసము నకేయని తలచెదను....
అయినను నీవాక్యములో సత్యముగూడ నున్నది
సుమా.

రాధా—ఆహా! సారంగధరోపాఖ్యానములు రాజరాజన
రేంద్రునికాలముతో నిలిచిపోలేదని అందువుగాబోలు.

విశ్వ—అదియు నిజమేగదా. రాధా! రాజరాజనరేంద్రుని
వంటి మహానుభావులు, అరువదియేండ్ల వార్ధక్యమున
పదునారేండ్ల సుందరీమణిని చేబట్టు రసికవద్యులును,
మనసు బట్టజాలని చిత్రాంగులును ఉండునంతకాలము
ఎట్లు నిలిచిపోవును?

రాధా—(హేళనముగ) విశ్వం! ఆలోచించియో, అనాలోచితముగనో పాపము! సారంగధరునిమాట వదలివైచి
తివి. బహుశః ఈకలికాలమున సారంగధరోపాఖ్యాన
మునకు సమాప్తము భేదముగ నుండునని గాబోలు....
రెండవ యంకమున చిత్రాంగీ సారంగధర సమా
వేశము. మూడవ యంకమున చిత్రాంగీ సారంగ
ధరుల పలాయనము. నాల్గవయంకమున రాజరాజ
నరేంద్రుని యున్నతావస్థ, నిర్మాణము. పంచమాంక
మున సంఘసంస్కరణ వివాహము. మంగళము.
కాబోలు. ఏమి...రామూ!

రామ—(బొమలు ముడివై చికొనును. అధరము అదురు చున్నది.) ఏ యుపాఖ్యానమునకు ఏయంతమో ఆ జగన్నాటకసూత్రధారు డొక్కజే ఎఱుగును..... పోనిమ్ము. ఈ కలికాలమునగాదు ఆ ధర్మకాలముననే అగుగాక సారంగధరునకు ఏమిగతి బట్టినది? ఆయక లగక వర్తనునకు, ఆన్యాయశీలునకు, ఆనిగ్రహశక్తికి, లోకముమెచ్చి ఏ పట్టుశాలువలు గప్పినది? ఈ కలి యుగమునగాదు. ఆ సత్యయుగముననే... లోకులు చిత్రాంగిమాటనమ్మిరా, సారంగధరుని మాట నమ్మి రా? ఆకర్షణశక్తి ప్రభావముల ఆమోదించిరా, కాక నిగ్రహశక్తి మాహాత్మ్యమును నిర్ణయించిరా? మన పూజ్యభారతదేశముననే జితేంద్రియత్వమున కొక సలాముసేసి సారంగధరుని యంగములు తెగనరికిరి. పోనిమ్ము, తరువాతనైన మనవారు బుద్ధి తెచ్చుకొనిరా? చిత్రాంగిని దూషించి, సారంగధరుని ఉగ్గడింప మొద లిడిరి గాని, వారిర్వురికన్న ఘోరతరపాపము నాచ రించిన రాజరాజ నరేంద్రుని వర్తనమును ఖండించి వదలిపెట్టిరా? లేదు. రాజరాజ నరేంద్రుని యల వాటు అతనితో నంతమొందినదా? లేదు. వర్జిల్లి, పెచ్చుపెరిగి, దేశమంతటను పాదుకొనియున్నది.

రాధా—సారంగధరుని చరిత్రమునుండి నీవు గరచిన నీతులు క్రొత్తగనున్నవి సుమా?

రామ—నీతి ! నీతి దైవనిర్మిత మనుకొంటివి గాబోలు! నీతి
యనునది ప్రకృతిశాస్త్రధర్మములువలె ధ్రువమును,
నిశ్చయమును, అభేదమును అని యెంచుచుంటివి
గాబోలు?

రాధా—లేదు, లేదు. నీతి యనగా లోకమునకంతయు
నొకటి. తనకుమాత్రము వేరొకటి.

రామ—నీవెక్కిరింపులో . సత్యమున్నది, నీ వెఱుగవు గాని.
ఒక్కొక్కరికి మతము వేరువేరుగ నుండునట్లే
నీతియు.

రాధా—నీ వాదములు నాకు భయము గొల్పుచున్నవి. మీ
తండ్రికి వినిపించిన నేమనునో ?

రామ—(పెదవి : గరచుకొని మొదట చదువుచుండిన గ్రం
థము పుటలు త్రిప్పుచు ఊరకుండును).

విశ్వ—రాధా ! అకారణముగ రామచంద్రుని మనసు
నొప్పించితివి. ఇదియే గదా నీలోపము. చర్చనుండి
స్వవిషయములకు దిగితివి ?

రాధా—రామూ ! క్షమింపుము, క్షమింపుము. నీ వింతకు
ముందు రాజరాజనరేంద్రుని దూషించి అతని చర్య
ఖండించినపుడు . . . ఏమో . . . తలవని తలంపుగ
మీతండ్రి జ్ఞాపకమునకు వచ్చెను. అందుచే నీ కోపము
చూచి భయపడితిని.

రామ—(కన్ను లొక్కమారు మూసి మరల తెరచి, లేచి ఇటునటు పచారు చేయుచును).

విశ్వ—రాధాపతీ ! మానవా

రాధా—(లేచి, రామచంద్రుని చేయిపట్టుకొని) రామూ ! ఇంతమాత్రమునకే ఇంత ఆయాసమా ? ఇంత కలవరమా. చిన్నసూదితో తాకినమాత్రాన తాళజాలకుండిన నీ జీవితమున నింక పెద్ద గాయములకు, కత్తి పోటులకు, గొడ్డలి దెబ్బలకు ఎట్లాగ గలవు ?

రామ—(కించిత్ గద్గదస్వరముతో) రాధా ! నీపై కోపము లేదు. మా తండ్రిగారి ద్వితీయవివాహ మైనప్పటినుండియు ఆసంగతియే మరచిపోవలెనని ప్రయత్నించుచున్నాను. అందుచేతనే నెల కొకమార్తైనను ఆవైపు పోవుటలేదు. నీవు అనాలోచితముగనే జ్ఞాపకమునకు దెచ్చితివి.

రాధా—పోనిమ్ము.....అదిగో, నాలుగు కొట్టబోవుచున్నది. టెన్నిస్ ఆడుకొందము రమ్ము. ఎన్నికష్టములైనను ఆటలో మరుగుపడును రమ్ము.

విశ్వ—అవును రమ్ము.

[మువ్వరు కొట్లుతొడుగుకొనుచుండ, శంకరుడు ప్రవేశించును.
మువ్వయను నిష్క్రమింతురు.]

శంక—(ఈ వస్తువులన్నిటిని పోగుచేయుచు) ఎవరో, టీ సగము

గిన్నెజ్జెనను త్రాగలేదు. రామచంద్రరావుగారే అగు
ను. మాటలలోనికి దిగినప్పుడు టీ సంగతియే మరచి
పోయి యుందురు.

[ప్రవేశము అజీం]

అజీం—సలాం, భాయి!

శంక—(తిరిగి) ఎవరది?

అజీం—నేను రిజిస్ట్రారుగారి నౌఖరును అజీం.

శంక—(విసుగుతో) కావచ్చును గాని నాకు భాయివి మా
త్రము కావు.

అజీం—భాయి! అంత కోప మెందుకు? మన మందరము
భాయిలే గదా. అల్లాహ్ వము ఒక్కడే గదా,
కందలుకు సృష్టికర్త.

శంక—నీతో మతవాదము సేయుటకు నాకు ఓపికలేదు. నా
తలిదండ్రులకు నే నొక్కడనే కుమారుడను. కావున
నాకు భాయిలు ఎవరు లేరు.....నీ వేదియైన పని
మీదవచ్చిన పనితీర్పుకొని వెళ్లవచ్చును. పనిలేక
వచ్చినచో ఇప్పుడే వెళ్లవచ్చును.

అజీం—పనిలేక తిరుగులాడుటకు నా కింకయు సేవకావృత్తి
ఆఖరు కాలేదు. అన్నుగారు చిన్నయ్యగారికి ఉత్తరము
చేతికిచ్చి జబాబు తెమ్మనిరి. అదియే నా పని. ఆపని
ముగించువరకు నీవు వెళ్లమన్నను వెళ్లను.

శంక—సరే. (అని టీ వస్తువులు తీసికొని పోబోవును)

అజీం—భాయి !.....అయ్యో, కాదు, కాదు. మీ పేరు తెలియదు. బాబూ, కొంచము అందులో చా ఉండిన ఇప్పించెదరా ? దాహముగా నున్నది.

శంక—ఏమయ్యా, సాయబూ, పరిహాసము చేయుచున్నావా?

అజీం—అరే ! పరిహాసమా ? నీతోనా. మా బీబీతోనే పరిహాసము చేయనే, నీతో నెందుకు, బాబూ...అట్లు పైస...ఇందు పరిహాసమున కేని న్నది ?

శంక—అట్లయిన పెంకితనము గాబోలు.

అజీం—ఏమయ్యా, మాటలు అర్థము చేసికొనకుండ మార్చుచున్నావు.

శంక—లేదు. నీవే పిచ్చిపిచ్చిగ మార్చిడి ఇతరులను ఆక్షేపించుచున్నావు. కాకపోయిన, నీవు, ముసల్మానువు, హిందువులు తాగు ఈ గిన్నెలను ముట్టుకొనుటకు ప్రయత్నింతువా ?

అజీం—ఏమి ? నా చేతులు సరిశుద్ధముగ లేవా ? నేను ముట్టుకొనిన గిన్నెలు విషమైపోవునా ? నేను మీవలె మనుష్యుడను గానా ? నాకేమియు దుష్టరోగములు లేవే...నీచేతులకన్న నాచేతు లేమి తీసిపోయినవయ్యా?

శంక—సాయబూ ! నీ యుపన్యాసములను వినుటకు మించిన పని లేదనుకొంటివా? ...మాయాచారములు మాకు

అవశ్యము అనుసరణీయములు. ఆ యాచారము ప్రకారము ఘోషించునది నీవు ముట్టుకొనిన గిన్నెలు మలినమై పోవును.....నీవు ముసల్మానువు. మేము హిందువులము. బ్రహ్మ సృష్టించినప్పుడే అట్లు భేదము గల్పించినాడు.వృధాగ మార్గము టెందులకు ?

అశ్వీ—అరే ! మీ బ్రహ్మ సృష్టించినప్పుడే నొసటికై హిందువు అని వ్రాసినాడా? భేదము కల్పించినాడా! అయ్యో, అహోర నిద్రాదులు ప్రతిమానవునకును సామాన్యము గావా?అందున మతవర్ణ కారణమున మాలిన్య మెట్లు వచ్చును ? బ్రాహ్మణుని చేతిపాలు మాలవాడు తాకినంతనే విషమై పోవునా? రోగముతో బాధపడుచుండు బ్రాహ్మణుని చేతి యన్నము భుజింపవచ్చును గాని పరిశుద్ధ హస్తములతో నేను ముట్టుకొనిన గిన్నె మరల నీవు ముట్టుకొనవు గాబోలు?

శింక—ఏమయ్యా, నాయబూ ! అధికప్రసంగములోనికి దిగుచున్నావు. జాగ్రత్త. ఎక్కువగ మాట్లాడినచో అర్థచంద్ర ప్రయోగము మా బంట్రోతుతో చెప్పి కానిచ్చెదను.

అశ్వీ—(యుద్ధమునకు సన్నద్ధుడగుచు) ఏమి? జాగ్రత్తనా? చూచెదము. నీవు బంట్రోతును పిలుచునంతలో నేమి జలుగ గలదో.....నీచెంపకు నాచేయి తగిలినంత

మాత్రాన నా చేతికి ఏమియు దోషము తగలదులే
...తగిలినా పరవాలేదు.

శంక—(కొంత జంకుచు) సాయబూ, ఏమో అంటినిగాని
(నిశ్చయమున నట్లు చేయదునా?) పోనిమ్ము. ఎండు కీ
నాదము. మీ దారి మీది. మా దారి మాది. అదిగో
వర్షము వచ్చుచున్నట్లున్నది. మీ చిన్నయ్యగారును
ఇక వత్తురు.

అజీం—హిందువైన నేమి, ముసల్మానైన నేమి, గౌరనమిచ్చి
పుచ్చుకొనవలెను.

శంక—(శనలో) సాయబూకి టీ ఇయ్యలేదను కోపము తగ్గ
లేదు. (పకాశముగ) సాయబూగారు! నే నేమి చేయ
గలను. టీ మీ కిచ్చిన మా యధికారులు ఆక్షేపిం
తురు. నేను సేవకుడనే గదా. వారి యిష్టానుసారము
నడుచుకొనవలెగదా!

అజీం—అరే! నీ చా ఎవ్వరికి గావలెనయ్యా. దుకాణమున.
అణా పారవేసిన గిన్నెడు దొరుకును.

శంక—(టీ వస్తువులను సేకరించుకొని) అయ్యా, సలాం!
అయ్యగారు వచ్చువరకు మీరు ఇచ్చటనే ఉండ
వచ్చును. (నిష్క్రమించును.)

అజీం—(నవ్వుకొనుచు) పహవా! అర్థచంద్ర ప్రయోగము
నుండి అయ్యవారు ఆలేకుం సలాము వరకు దిగి వెళ్లి

పోయినాడు...తుదకు నా వాదప్రతివాదములకన్న బెదరింపే ఎక్కుడు లాభకరమైనది....ఓహూ! వర్ష మెంతలో కురిసి వెలిసినది.

(ప్రవేశము తొందరగ వానలో దడిసి రామచంద్ర గౌవు, విశ్వనాథము, రాధాపతి. ప్రవేశించి కోట్లు తీసివేయు చుందురు.)

రాధా.—ఈ వర్షమునకు బుద్ధితేదు. రోజుకు ఇరువదినాల్గు ఘంటలుండీ కాచి కాచి టెన్నిస్ ఆడుకొనువేళకే వచ్చును. చూడుము. అప్పుడే ఆగిపోయినది. పైకిలేచిన మృద్గంధ మింకయు సమసియైనను పోలేదు. కురిచిన నాల్గు ఘడియలు మాత్రము పెల్లుగ కురిసినది. మన దేశనాయకులలో కొందఱి యుత్సాహము వలె

(అజీమును జూచి) ఎవడీ ముసల్మాను ?

రామ—(చూచి) ఓహూ! మా తండ్రిగారి నౌఖరు....

అజీం! పనిమీద వచ్చినట్లున్నది...అందఱును బాగున్నారు గదా.

అజీం—సలాం. బాబుగారు. అందఱకు కుశలమేనండి. అమ్మ గారు తమవద్ద నీ జాబు నిమ్మనిరి. (ఇచ్చి) జబాబు కొఱకు కాచుకొనియున్నాను.

రామ—(జాబు విప్పి చదువుకొని, రాధాపతి చేతికిచ్చును)

రాధా—(చదువును).

“చిరంజీవి రామచంద్రునకు. శేపు వినాయక చతుర్థి. స్నేహితులతో విందుగుడువ రావలెను. వీలు లేకుండిన మధ్యాహ్నమునై స్వల్పాహారము బుచ్చుకొనుటకై నను రావలెను. తప్పక...జానకి” (గంతులు వైచుచు) బలే, బలే, ఖరీం, సలీం—నీ పేరేమి ... ఆ... అజీం! భోజనమునకును, స్వల్పాహారమునకును, తప్పక విచ్ఛేద్యగలవారమని విన్నవించుము. . . చిరంజీవి. రామచంద్రరావుగారు సమిత్తులుగ వత్తురని చెప్పుము.

విశ్వ—రాధా! అంతేనా. దండుగ తిండి దొరికినదని బ్రహ్మాండమంతయు మరచిపోవుదువు గాబోలు! శేపు వినాయక చతుర్థి. హాస్టెలులో విందుగదా. వార్డన్, ప్రభు సర్లు, అందఱు వత్తురు. మన మందఱము ఇంకొక చోటికి వెళ్లిపోయిన మర్యాదయా?

రాధా—అవునోయి! పానకములో పుడక పడవైచితివి. అయిన అజీం! మీయమ్మగారితో సాయంత్రము అల్పాహారము పుచ్చుకొనుటకు తప్పక వత్తుమని చెప్పుము..

రామ—అవును. అట్లే చెప్పుము.

అజీం—చిత్తము.

(నిష్క్రమించును).

రాధా—విశ్వం! వినాయకచవితికి ఉండ్రాళ్లు మొదలగు

పురాతనపు పిండివంటలు చేయుదురుగాని లడ్డుపులు
ఫేణీలు చేయరు గదా. అంత స్వారస్వముండదేమో?

విశ్వ—అట్లుగాదు. ఆచారప్రకారము ఆ పిండివంటలు చేసి
నను, లడ్డుపులు గిడ్డుపులు చేయకమానరు. నవనాగ
గతకు ఆ పూర్వపు వంటకములు రుచింపవు.

రాధా—విశ్వం! నీవుకూడ గొప్ప సాంఘిక విమర్శకుడవై
పోతున్నావు.

విశ్వ—(ఆలోచన అభినయించును).

రామ—ఏమది. అంత కీరాలోచన.

విశ్వ—రాధా! రేపు బుధవారము గదా.

రాధా—అవును.

విశ్వ—పదునారవ తారీఖేనా?

రాధా—అవును.

విశ్వ—సరే. నీ యదృష్టము తెల్లవారినట్లే యున్నది. రేపు
విక్టోరియా హాస్టల్ వారితో క్రికెట్ మ్యాచ్ మరచి
పోతివా? రెండు ఘంటలకు ఆట ప్రారంభమగును
గదా.

రాధా—ఛీ, ఛీ, ఛీ, విధవ వినాయకునకు బుద్ధిలేదు. ఆ
చవితి ఇంకొకనాడు రారాదా?

విశ్వ—నీమూలమున నతనికి విఘ్నరాజనామము సార్థకమై
నది. . . . అయిన, రామూ, నీవే ఒంటరిగ పోవల

యును. నీకు క్రికెట్ రానిది ఉపకరించినది.

రాధా—విధి ఎంత వక్రమైనదో చూడుము. నో రూటలూ
గుచు నిరీక్షించు నానోట మట్టి. కనులు మూసుకొని
మూతి బిగించుకొని యుండు రాముని నోట లడ్డు!

విశ్వ—ఆశలు నిరాశయగునప్పుడు మన రాధాపతికి సైతము
వేదాంతము ముదురుచున్నది.

రామ—(నిట్టూర్పు విడిచి) రాధా. అవును. నీ వాక్యమున
మహత్తరమైన సత్యమున్నది.

[యవనిక]

రంగము ౨ : భీమరావుగారి ఇంటి చావిడి.

[ప్రవేశము భీమరావు, అజీము, నూట్లాడుచు]

భీమ—అజీం ! ఇంత తెలివి గలవాడవు నీవే ఏమియు సాహాయ్య మొసగజాల ననుచున్నావే.

అజీం—బాబూ ! ఉన్న దున్నట్టు చెప్పట నాయలవాటు.

భీమ—అట్లుకాదు. మీవారిలో మంచి యునానీ వైద్యులుందురు. వారీ విషయములందు మహావిద్వాంసులు, సాధకులు, అని ప్రఖ్యాతి. అట్టివారిలో నొకని గట్టివానిని నా కొక దివ్యౌషధమును ప్రసాదింపజేసిన నీ స్వామికి నిజమైన యుపకారిమును చేసిన వాడనగుదువు.

అజీం—స్వామీ ? నాచేతనైన ప్రయత్నము చేసెదను. తమరు తను వైద్యులలో నెవ్వరినైన ఆయుర్వేదమున మంచి మం దొకటి ఇప్పించమనఁ పోయితిరా.

భీమ—మా వైద్యులు వట్టి పనికిమాలిన వారలు. ఆయుర్వేదము మహాశాస్త్రమే గాని తత్ జ్ఞానముగలవారు ప్రస్తుతము లేరు. ఋషిదత్తములైన దివ్యౌషధములెన్నియో కాలదత్తములై పోయినవి. ఇప్పుడు కుహనావైద్యులు, భిషగాచార్యులమని, భిషజ్జ్వేర్తాండులమని, పుట్టగొడుగులవలె బయలుదేరి ధనము లాగు

అజీం! చెప్పి
దను వినుము.

కొని దేహమును పాడుచేయుచున్నారు. అజీం! చెప్పి
దను వినుము. ఈ మాట నీతో నంతరించిపోవలెను.
ఈ కల్లమందాలకై అధికధనము ధారవోసితిని. ప్రతి
వార్తాపత్రికయందు ప్రకటనగాంచి నమ్మి, ఆసపడి,
నాలుగైదు పదిరూపాయలు పంపి తెప్పించి పుచ్చు
కొంటిని. రామరామ! ఆ రూపాయలు కరగబెట్టు
కొని త్రాగియుండినను కొంత మేలై యుండునేమో.
పొడిచేసి మ్రింగియుండినను రజశభిస్కము సేవించిన
ఫలము ప్రాప్తించియుండునేమో... ఆ మాత్రలు,
ఆ శేష్యాములు, ఆ ఘృతములు, ఆ భస్మములు...
బూడిదలో పోసిన పన్నీరువలె వ్యర్థమైనవి.
కాదుకాదు. . . పన్నీరున బోసిన బూడిదవలె నా దేహ
మును నాశము చేసినవి.

అజీం. — స్వామీ! ఒకవారు మోసపోయిన వెనుక ప్రకట
నలపై నేల నమ్మకము పోలేదు.

భీమ—అజీం! ఆశ నీతియుండదు, కోరికలకు కొనలుండవు.
అజీం! (ఈస్పృత్యాదుల నిరగతమయిన క్షణముననే దాని
యాకర్షణము, దాని మనోహరత్వము నశించును.)
చేతి కందనినగకు ఎట్టి మూఢప్రభుత్వమైనను అవశ్య
కర్తవ్యముగ గన్పట్టును. యత్నపరిష్కరలు విఫలము
లగు కొలది ఆసక్తి మెండగును. ఇన్నిమందులు
సేపించియు నభీష్టము పడయలేదుగదా, ఎల విర

మింపరాదు అని యనుకొనదు. అట్లొనర్చుట మానవప్రకృతికి లక్షణముగాదు. అట్లొనర్చు మానవుడు మానవుడుగాడు. జీనచ్ఛవము. అజీం! మీ వారిలో అఘటనఘటనాసమర్థులు, దేహపటుత్వ విషయములో అధికపరిశ్రమమొనర్చి జౌషధ రాజములను సేకరించియున్నాను. వారిలో నొకరికడ నా యభీష్టము కీర్పగల సింహాక్షధమును సంపాదింపవలెను.

అజీం—అయ్యా మీ యభీష్టమెట్టిది?

భీమ—ఒక్కమాటలో చెప్పెదను. ముసలివాండ్రను పడుచు వారిని చేయజాలిన నుదు నాకు గావలెను. పొమ్ము

అజీం.—స్వామీ! కోపగింపకుడు. అట్టిమందు లభింపగలదా? మీరు గోరు మార్పు లోకవిరుద్ధముగాదా. పైవ నిర్మితమైన పరిణామము తలక్రించులుగాదా.

భీమ—పిచ్చివాడా! అట్లనకుము. అట్లనుట వైద్యశాస్త్రమున కంటికి సిగ్గులచేటు. అట్లనుట మానవుని శక్తికి, ప్రస్థాన, ప్రతిభకు అవమానకరము. అట్లనుట పురుష కారమున విఫలమున్నదని అంగీకరించుట. అజీం! లేదు లేదనుట చేతగాదనుట.

అజీం—చెడిపోయిన దేహమును మరల నెట్లు బాగునేయుట.

భీమ—ఏల చేయరాదు? గడియారము ఎంత సూక్ష్మమైన యంత్రములతో నడుచుచున్నదో ఎఱుగవా. అం

దొకటి కెండు యంత్రములో, మరలో, విరిగి గడియారము ఆగిపోయిన, మరల బాగుసేయుట లేదా? మానవ గేహమును అట్లే యంత్రమయము గదా.

అజీం—నేను మూర్ఖుడను. తమరు విద్యావంతులు మీరు చెప్పినదే సత్యముగావచ్చును. కాని నాకొక సందేహము. గడియారములను మనుష్యులు తమంతతామే చేయుచున్నారు. అట్లే మనుష్యులను సైతము నిర్మింప గలరా?

భీమ—ఆప్రశ్నకు నేనిప్పు డెట్టియుత్తరమును ఇయ్యజాలను. కాలగర్భమున నెట్టి మహారహస్యములున్నవో ఎవ్వరు చెప్పగలరు. భవిష్యద్వృత్తాంతము ఊహామాత్రము. పౌరుషము నిష్ఠేయము. మానవ ప్రతిభావిష్కరణము అసమానము. అజీం. ఎంతపెద్ద ప్రశ్న వేసితివి..... నేనెట్టి ఘనతరకృత్యముల నపేక్షింపలేదు. నాకు వలసిన యశాషధము స్వల్పము. దానిని సంపాదింపుము.

అజీం—చిత్తము.

(భీమరావు నిష్క్రమించును.)

(బీడీవెలిగించి నిష్క్రమింప జూపును.)

స్రవేశము తిమ్మయ్య.

ఏమి తిమ్మయ్యా ఇట్లు వచ్చితివి. దారితప్పియా పనిమీదనా?

తిమ్మ—అజీం! అట్లు మాట్లాడకుము. నాకు గర్హముగ నుండును. నిన్ను చూచిపోవుటకు రాకూడదా.

అజీం—(తనలో) దొంగ! వీనికి నాతో నేదియో పనియున్నది. (ప్రకాశము) తిమ్మయ్యా! ఎంతదయ నాపై నీకు, నీయట్టిస్తే హితుడు నాకొక్కడు చాలడా.

తిమ్మ—(తనలో) వీడు ఎత్తిపొడుచుచున్నాడు. అయిననేమి, కార్యము కొనసాగుటకు ఎన్నిపాట్లయినను పడవచ్చును. ఎన్నితిట్లయినను తినవచ్చును. (ప్రకాశము) సాయబూ! అందఱును సౌఖ్యమేనా.

అజీం—అల్లాకటాక్షంవలన అందఱుము చల్లగనున్నాము.

తిమ్మ—అజీం! అన్యధా తలపవలదు. అకస్మాత్తుగ తలపునకు వచ్చుటచే చెప్పచున్నాను. ముసల్మానులు మంచి రసికులు సుమా.

అజీం—అరే! అది ఎట్లు కనుగొంటివి?

తిమ్మ—అన్నమంతయు చూడవలెనా, ఒక్క మెతుకు చాలదా. అదిగోచూడు ఆబీడీ ఎంత మధురమైన పరిమళము నొసగుచున్నదో! బీడీలుచుట్టుట ఒక గొప్ప కళ.

అజీం—తిమ్మయ్యా! ముసల్మానుల రసికత్వమునకు ఎంత మంచి యుదాహరణము కనిపెట్టితివయ్యా.

తిమ్మ—అందులో నీవుకాల్చు బీడీలు కడుమజాగానుండును.

అజీం—వాటిని నేనే చుట్టుకొందునని చెప్పలేదా.

తిమ్మ—అవునవును.... క్రిందటి పర్యాయము నాకుకొన్ని
ఇచ్చినప్పుడు చెప్పితివి. మరచిపోతిని. ఎంతమజాగా
నుండినవి.

అజీ—(తనలో) ఇందుకొరకా ఈపాచికలు (ప్రకాశము)
తిమ్మయ్యా! కాల్పెదవా, ఇదుగో తీసికొమ్ము.
(అని జేబునుండి తీసియిచ్చును.)

తిమ్మ—భీమరావుగారు లేరుగదా. (ఇటునటు జూచును)

అజీం—ఏమిభయము?

తిమ్మ—ఏమియులేదు. వారుచూచి మా పంతులవారితో
చెప్పి ముసల్మానుచేతి బీడీలు కాల్చితిని నీవాట్లు
పెట్టింతురు.

అజీం—బీడీలలో నింతభేదమా? ఎవరులేరు. పుచ్చు
కొమ్ము.

తిమ్మ—(పుచ్చుకొని జేబీలో నుంచుకొనబోవును.)

అజీం—(జేబుచూచి) ఏమి తిమ్మయ్యా. జేబీనిండుగనున్నది.

తిమ్మ—(తబ్బివైచి) ఏమియులేదు; ఏమియులేదు.

అజీం—అతిరహస్యము బట్టబయలుగా నున్నది.... ఏమియు
లేకయే జేబు అంత యుబికియుండునా?

తిమ్మ—అబ్బే. ఏమియు లేదనిన, ఏమియు విశేషము, చెప్ప
వలసినంత విశేషము ఏమియులేదు అని

అజీం—ఓహూ! నేనేదియో రహస్య మనుకొన్నాను...

అంతేనా. ఏదీ చూతము. (చూడబోవును)

తిమ్మ—(తొందరగ) ఆఁ ఆఁ (అని వెనుకకుబోవును)

అజీం—పోమ్ము. గొప్ప స్నేహితుడవు. బీడీలు చేతి కందువ
రకు కాళ్లు ఆనెనుక,

తిమ్మ—అజీం ఎంత స్వల్పమునకు ఎంత తప్పబట్టితివి. నా
విషయమైనట్లయిన అడిగిన తల్లిణమే చెప్పియుండనా

అజీం—అది యెట్లు. నీ స్వంతవిషయమై నాయందుగల విశ్వా
సము పరుల విషయమై లేదా.

తిమ్మ—పోనిమ్ము. చెప్పెదను. అది నూ పంతులవారికొరకు
మందు. మంత్రసాని లక్కమ్మ దగ్గఱనుండి తీసుకొని
పోవుచున్నాను.

అజీం—అరేరే! మంత్రసాని మందులతో మీ పంతులవా
రికి సంబంధ మేమయ్యా. అందు కింత రహస్యమెందు
కయ్యా.

తిమ్మ—ఆ రహస్యము చెప్పివేసెదను. ఎవ్వరితో చెప్పనని
ప్రమాణము చేయుము.

అజీం—చేసినట్లై అనుకొనుము.

తిమ్మ—ఈ మందులో దత్తారా కలిసియున్నది.

అజీం—దత్తారానా . . . దత్తారాతో చేసిన మందు మీ
పంతులవారి కెందుకయ్యా?

తిమ్మ—వారికి గాగు. (తడబడి) అనగా వారు నీసికొనుటకు గాదు.

అజీం—(తీక్షణముగ జూచి) తిమ్మయ్యా ! ఇంచేమియు మోసములేదుగద. ఏమియు దుర్మార్గములేదుగద? జాగ్రత్త. సాతో చెప్పితివిగాన సరిపోయినది.

తిమ్మ—(భయముతో వడకుచు) అజీం ! అజీం ! అట్టి భయం కరమైన చూపులతో నన్నెందులకు జూచెదవు. ఇందు తప్పు జలుగుటకు అవకాశమే లేదు. . . . నీవు నెమ్మదిగ చూడుము చెప్పెదను. . ఆఁ. . . మా పంతులు గారికి భార్యయనిన మిగుల ప్రేమ. . అయినను . . ఇంకయు కాపురమునకు రాలేదని మిగుల చింత. . . ఔషధముల వలన . . .

అజీం—ఛీ. తెలీసినది పొమ్ము.

తిమ్మ—(నవలిపెట్టినదే చాలునని) అవును వేళయైనది. అజీం ! ఎనరితో చెప్పవు గద !

అజీం—ఈ భాగ్యము ఇతరులతో జెప్పి ఆనందింపవలెనా. . పొమ్ము. ఎవ్వరితో జెప్పను.

(తిమ్మయ్య నిష్క్రమించును).

(బీజీ క్రింద పారవైచి) . . ఛీ ! దైవయాజ్ఞను తిరస్కరించి, దైవనియమములకు నెదురుదారి త్రొక్కజూచు వీరు ఎంత మూర్ఖులు !

[యవనిక]

శ్రీ వేమన ప్రసాదాలయము,
తే. పా. లా.

రంగము 3. భీమరావుగారి గృహమున పడకగది.

[భీమరావు ఆఫీసునకు వెళ్లుటకై వస్త్రములు ధరించుచున్నాడు. జానకి తాంబూల మొసగుచుండును.]

భీమ—ఇక చాలును. రంగము 3

జానకి—ఒక పాట పాడుదునా. క్రొత్తగ నేర్చుకొంటిని.

భీమ—నీకు పాట యనిన ఎంత యిష్టము. (చేతిగడియారము చూచుకొని) నేడు ఆఫీసు సెలవు దినమే. అయినను కొంతపనియున్నది. ఫరవాలేదు. ఒక్కపాట పాడుము.

జానకి—మీరు వలదనిన పాడను. . . మీరు వెళ్లిన నెనుక పాడుకొనుచు కూర్చుండును. ఎన్ని కష్టము లున్నను పాటలో మరిగిపోవును.

భీమ—జానకీ! నీకు కష్టము లేవి యుండును? నీకు గావలసిన వన్నియు ఉన్నవిగదా.

జానకి—(నిట్టూర్చి) ఏమో మాటవరుస కంటిని. . . అనగా పాటలో నెంతకాలమైనను గడుపవచ్చునని యంటిని మామా!

భీమ—అదిగో! నన్ను మామా యని పిలువవలదని చెప్పితిని గదా. 'నాథా' యని పిలువమంటిని. అట్లు పిలుచుటకు సిగ్గుగనుండిన 'ఏమండీ' యనుమంటిని. కాని 'మామా' యని అనవలదు. **చిట్ట.**

జాన—క్షమింపుడు. పండ్రెం డేండ్లగ పిలిచిన యలవాలు
మానుట కష్టము గదా. మాయవ్వు నేర్పినది మంచి
పోవుటకు కాలము పట్టును. నాథాయని పిలిచిన నాట
కములోవలె నుండును.

భీమ—పోనిమ్ము, నీ కిష్టమవచ్చినట్లె పిలువము. ఏదీ ఆ
పాటపాడుము.

జాన—(తంబుర గొనితెచ్చి మీటుచు) బాగుండకపోయిన
నాక్షేపింపకుడు. ఇతరుల యెదుట పాడుట కభ్యాసము
లేదు.

భీమ—మంచిదే. జంకులేక పాడుము.

జానకి—(పాడును)
సాగము : కమాచ్.

మరులు కొన్నదిరా మానినీమణి నీపై

పరిపరి విధమున | పరితపించుచు||

మరులు||

భీమ—(కొంత కఠినముగ) చాలును. ఇకచాలును.

జానకి—(భయపడి తంబుర క్రిందపెట్టి చూచుచుండును)

భీమ—జానకీ! క్రొత్తగ నేర్చుకొంటివా ఈ పాట. నీ కెప్పుడు
నేర్పిరి?

జానకి—నా కెవ్వరును నేర్పలేదు. నేనే నేర్చుకొంటిని.

భీమ—పరిహాసమునకు గాదు. నిజముగ.

జానకి—పరిహాసమునకు గాదు. నిజముగనే.

భీమ—అధిక స్రవంగము.

జానకి—అయ్యో. ఎండు కింతకోపము. ఎందుల కట్లు కను బొమలు ముడివై చుట! . . . నిజముగ నెవ్వరును నేర్పలేదు. గ్రామభోనునందు విని విని నేనే నేర్చుకొంటిని.

భీమ—(లేని నవ్వు తెచ్చుకొని) నన్నెంత మోసగించితివి.

జానకి—ఇందు మోసమేమి. మీరు అనవసరముగ ఆయాస పడితిరి, లేకుండిన నప్పుడే అంతయు చెప్పియుందును.

భీమ—అది యుండనిమ్ము. . . ఇట్టిపాటలు పాడరాదు.

జానకి—అనగ?

భీమ—అ-న-గ (ఆలోచించుచుండును).

జానకి—పాడరాని పాట లెట్లుండును? శ్రుతి కింపుగనుండిన, అస్థిసౌందర్యముండిన పాట పాడరాని దెట్లుగును.

భీమ—నేను చెప్పినది నీ కర్థము కాలేదు. . . కాదు, నేనే నీకర్థమగునట్లు చెప్పలేదు. ఆ పాటయందు రాగస్వ రాది దోషము లున్నవనిగాదు. ఆపాటయందలి భావములు యదార్థ ప్రపంచమున సాధారణముగ ఉత్తమ శ్రవమున అనుభవవేద్యములు గానేరనివి. . . . వాటి నలిన ముప్పు వాటిల్లును.

జానకి—ఏమి, ఏమి. ఆపాటయందలి భావములు అంత అసాధారణములా? ఎట్లు? . లోకమున మగువలు తమ

ప్రియులకొరకు పరితపింపరా ? పరితపింపరాదా ?
ప్రేమయే అనుభవవేద్యము గాకపోయిన ఇక నే భావ
ము అనుభవవేద్యమగును ? . . . ప్రేమవలన ముప్పు
వాటిల్లునా ? ప్రేమనలన పిపీలికాది జీవకోటి యంత
యు పర్థిల్లుచున్నదని యందులే.

భీమ—జానకీ ! నీ కింకయు లోకజ్ఞానము చాలదు. కాన్య
పతనము, సంగీతశ్రవణము భవసాగరమును తరించు
టకు సరిపోవునా. ఈ పాటలు పద్యములు, నవలలు,
నాటకములు, యదార్థము నిరూపించునవి యని అను
కొంటివి గాబోలు. . . లేదు. అవి యన్నియు కవి
సమయములపై నాధారపడినవి. అలంకారములే వా
నిప్రాపు. స్వరూప మెట్టిదో ఎఱుగరాని రసమే వా
నికి జీవగట్టు. . . కవిసమయము లనిన ఎట్టివో అని
భ్రమ పడవలదు. కవిసమయము లనిన అబద్ధములని
అర్థము. (అట్లబద్ధములు గానిచో ఆ భావములు దుష్ట
ములును, పాపభూయిష్టములుగను ఉండును) . . ఉదా
హరణముగ చూడుము. నీ విప్పుడు పాడిన పాట...
అందలి భావములు నిజముగ నే పతివ్రతకును ఉండవు.
కులటల చిత్తవృత్తిని ప్రకటించు ఆపాట నీవు పాడ
దగునా ?

జానకీ—అయ్యో. ఏమట్లనుచున్నారు. ఈ పాటయందు గోపి
కామాధవుల యన్యోన్యప్రేమ చిత్రంపబడి యున్నది

గదా. భగవంతుడగు నందనందనుని చర్యలన్నియు
తప్పల కుప్పలేనా. గోపిక లతని వలచి, అతనికై పరి
తపించి, విరహాగ్ని దండహ్యాలై ఆకులపడినదంతయు
కులటలగుటచేతనా? వాసుదేవుడు కులటలపైననా
తన ప్రేమామృతవర్షమును గురిపించెను?

భీమ—జానకీ! నీవు మాటలు ఎక్కుడుగ నేర్చుకొంటివి.
పత్రికలు చదువుటచే గాఢోలు. నీవు చెప్పిన విషయ
ములు వాస్తవములు గావచ్చును గాని ఆ చర్యలకు
అర్థము సామాన్యముగాదు. శ్రీ కృష్ణావతార తత్త్వ
రహస్యము నీకిప్పుడు విపులముగ గుపదేశించుటకు
కాలముచాలదు. సమయముగాదు. . . జానకీ. నీవిం
కను పసిదానవు. ఈ ప్రపంచము మాయామయమని
నీ వెలుగవు. ఈ దేహము క్షణభంగురము, వాయు
సంచలిత దీపము. సంసారము అంధకారకూపము.
ఐహికసుఖములు గగనక్షుసుమములు. . . జానకీ!
శ్రీ శంకరాచార్యులవారిపేరు వినియున్నావా.

జానకీ—వినియున్నాను.

భీమ—ఆ మహాపురుషుడు ఘోషించిన సందేశము విందువా

శ్లో. నలినీదళగతజల మతితరళమ్

తద్వ జ్జీవిత మతిశయ చపలమ్

విద్ధి వ్యాధ్యభిమానగ్రస్తమ్

లోకం శోకహతం చ సమస్తమ్

భజగోవిందం భజగోవిందం భజగోవిందం మూఢమతే
సంప్రాప్తే సన్నిహితే కాలే నహినహిరక్షతిశుక్యోకరణే.

జానకి—(ఆవులించి) మీ కాఫీసునకు వేళయినదేమో.

భీమ—(వినిపించుకొనక, తొందరగ) లేదు. . . జానకీ! జా
నకీ! మానవ స్వభావము ఎప్పుడును తుచ్ఛములైన
విహికసుఖములనే అపేక్షించును. అస్థిరమైన సంసార
సౌఖ్యమే ఆనందప్రదముగ గన్పట్టును. రోగికి మందు
పైగాక అనారోగ్యకరములగు పిండివంటలపై తలపు
బారునట్లు మానవమాత్రునకు ఆముష్మిక దృష్టికన్న
ఇహపరసౌఖ్యదృష్టి సహజము. కామక్రోధ మదమా
త్సర్యాదులు అంతశ్శత్రువులు. వానితో గలిసికొని
వానిని ప్రోత్సహించు బాహ్యశత్రువులు సౌందర్యా
దులు. భర్తృహరి యట్టి మహాజ్ఞాన సంపన్నులు ఈ
పరమ సత్యమును గ్రహించియే మననంతి పామరులకు
ప్రకటించియున్నారు. (వీనుము, సావధానవై,

చర. జలదములోని క్రొమ్మెలుఁగు చాయలు భోగపరం

పరలో మహా

నిలపరిఘట్టితాబ్జదళనీరతుసారము జీవితంబు చం

చలతరముల్ వయోభిమతసౌఖ్యము లీగతినాలకించి స

భ్యులు పరమాత్మయోగమున బుద్ధిఘటింపుడు సత్వ

రంబుగ

మరియు)

చం. తెలియక నాశహేతువగు తీవ్రతగానలకేలలోపల
 శలభము చొచ్చుగాక మతిచాలక మీనము గాలపుం
 గొనం
 గలపిశితంబు తామెసగుగాక యెఱింగియు మేము
 దుఃఖిదో
 హలవనితాసుఖంబు విడనాడము మోహమహత్త్వ
 మెట్టిదో॥

జానకి—ఓహూ ఈ భర్తృహరియేనా భార్య తన్ను మోన
 గించినదని సన్న్యసించినది. మొన్న 'ఆంధ్రయువతి'
 సంచికలో కథ చదివితని.

భీమ—ఆ దిక్కుమాలిన పత్రికలలోని పుక్కిటి పురాణము
 లను మరచిపోమ్ము. అద్భుతవైరాగ్యభావము లుప్ప
 తిల్లునట్టి యతని శతకమును పలుమారు పఠింపుము. . .
 జానకీ! మోక్షసాధనమునకు వైరాగ్యము మొదటి
 మెట్టు. ఐహికసుఖేచ్ఛ విడనాడినగాని మోక్షమార్గము
 లభింపదు. ధనలోభము, సౌందర్యపిపాస అన్నియును
 త్యజించినగాని ముక్తి చేకూరదు. మోహంధ
 కారమున మునిగియున్నంతకాలము కైవల్యము అగ
 మ్యమగును.

జానకి—నిజముగనా? . . . లోకమునందలి సౌందర్యము,
 సంతోషము, శౌత్సుక్యము—అంతయు పాపభూయిష్ట
 మేనా?

భీమ—అవును. జ్ఞానవంతున కవియన్నియు బుద్ధ్యదప్రాయములనియు, అస్థిరములనియు, మానవుని మోక్షమార్గమునుండి తిప్పివేయునవి యనియు పాపకార్యాచరణమునకు ముఖ్యకారణము లనియు విదితమగుచుండును. . . . జానకీ! ఏమది, నీ పెదవు లట్లదురుచున్నవి? . . కన్ను లట్లు చంచలించుచున్నవి? నీ దేహమంతయు నట్లు స్పందించుచున్నది? . . ఏల?

జానకీ—క్షమింపుడు. . . . నా కేమియును అర్థమగుటలేదు. భయమగుచున్నది. . . లోకమునందలి సౌందర్యమంతయు పాపభూయిష్టమా? భగవంతుని సృష్టియంతయు ఆనందస్వరూపమనుకొంటినే. . . మీరు అంతయు విషపూరితమనుచున్నారే. . . అయ్యో సంపూర్ణవికసిత సౌభాగ్యంపు గర్వమున విట్టివీగుచు పరిమళమయధేచ్ఛగ వెదజల్లుచు, నవ్వుగుల్కు గులాబీవువ్వు పాపాత్మకమేనా? అవ్యక్తమధురశ్రుతిని ఆలపించు సెలయేటిపాట--అకలంకమై, ఆర్ద్రమై, ఆహ్లాదదాయకమైన నిండు పున్నమనాటి పండువెన్నెల--స్వరరాగతాలాది బంధనములు లేకయు శ్రావ్యమైన ఎత్తుల న్వచ్ఛందగానము--చిన్ని బాలుని చిరుతనవ్వు--లేత కోమలి సిగ్గరపు నవ్వు--ప్రేథయువతి సింగారంపు నవ్వు--అన్నియును హేయములేనా? . . భగవంతుడు లోకమునంతయు సౌందర్యముతో నేల ముంచివేసినాడు? సుదతుల యధరములకన్న నెట్టిని కెంపులను-

కేంపులకు తలవంపులుసేయు మగువల మోపులను—
 నీలములను నిరసించు నీరదమ్ములను— నీరదములను
 పటాపంచలుసేయు నీలములను—నీల నిర్మించినాడు? . .
 మానవుని యానందమునకై గాదా? . . కడుపాన
 భుజించినప్పటి సంతృప్తి, నిర్మల నదీ ప్రవాహమున
 స్నానమాడినప్పటి వికాసము, ప్రియుల అన్యోన్యపరి
 వ్యంగ సౌఖ్యము, బిడ్డల ముద్దుమాటలు వినునప్పటి
 సంతోషము—అన్నియును పాపాత్మకములేనా?

భీమ—అవును, అవును, అవును. మోక్షసాధనమునకు పిరో
 ధములు గాన అట్లే అగును.

జానకి—అయిన భగవంతుడు పాపకృత్యాచరణ సాధనము
 లుగనే వీటిని సృజించినాడా?

భీమ—కాదు. అవియును ఒక విధముగ మోక్షప్రాప్తికి అను
 కూలములే. ఎట్లంటివా? అట్టి యైహిక సుఖములను
 సృజించి ఆముష్మికదృష్టి యలవడినగాని మోక్షానందాన్ని
 జనింపదు. ఈ నీర వర్షించిన సుందర వస్తువులు మానవుని
 యనుభవమునకై గావు సృష్టించబడినవి. మానవుని
 నిగ్రహశక్తిని, జితేంద్రియత్వమును కేంపుసేయు
 టకు . . . కైవల్యస్థితికి జితేంద్రియత్వము అత్యావశ్య
 కము సుమా.

జానకి—ఎంత విపరీతము. ఈ యనంతసృష్టి ఎంతవ్యర్థము?
 జితేంద్రియత్వమా? . . అనిన—భగవత్ ప్రణాళికము

లయిన నయనములను భగవచ్ఛ్రుష్టి యందలి సౌందర్యములను తిలకించుటకై ఉపయోగింపక, గంతలు కట్టుకొను మందురా? స్వరరాగసుధారసయుతగాన మాధుర్యమును గ్రోలకుండునట్లు వీనులలో సీసముపోసి కొమ్ముదురా? దైవనిర్మితమైన యీ సుందరదేహమును పోషించి పూజింపక, శుష్కింపజేసి, మ్రోడై మ్రగ్గనిమ్మందురా? . . పోనిండు. అట్లే చేయగలమనుకొనుడు. . . అట్టి నైరాగ్యము, సన్న్యాసమువలన గల్గు లాభమేమి? మోక్ష మన నేమి? అందలి యానందమేమి?

శ్రీమ—దివ్యానందము. బ్రహ్మానందము. సర్వదా భగవంతునితో నై క్యమొందియుండినప్పుడు కల్గు యోగానందము.

జానకి—ఎల్లప్పుడును భగవంతునితో నై క్యమొందియున్నచో ఆనందమేమియుండును? ఈ లోకమున మనము జన్మించిన దెందులకు?

భీమ—జానకీ! జానకీ! నీ వింకను పసిదాసవు. జ్ఞానమల వడలేదు. బోధించినను అర్థముగాదు. . . అవకతవక పుస్తకములనుండి అనందశృపుమాటలు గొన్ని నేర్చుకొని, నోటికివచ్చినట్లు పల్కుచున్నావు. నీకు పారమార్థికచింత ఆవంతయులేదు. అయినను వంతలేగు. కొంతకాలమునకు తానంతవచ్చును.

జానకి—(కడపటి వాక్యములు వినకదే, పోయిన) జేను
గాని మీరింత వేదాంతము మాట్లాడుచున్నారు గద.
మొన్నరాత్రి పాలు తెచ్చిచ్చుటకు కొంత ఆలస్యమై
సప్పుడును, నిన్నటిదినము బాదముపప్పులు లేకపోయి
నందుకును ఏల అంత కోపగించితిరి. అంత తొందర
పడితిరి.

భీమ—అట్టి స్వల్పవిషయములకేమిగాని,

జానకి—మామా! మీరెందులకు ప్రతిదినమును ఏదియో
మందు పుచ్చుకొనుచుందురు. బలముకొరకా.

భీమ—బలమా! ఎవరికి? ఎందులకు? నేను బలహీనుడ
నైన గదా!

జానకి—(చిరునగవుతో వింతగ జూచును)

భీమ—నేళ అయినది... ఇక వెల్లెదను... జాగ్రత్త. ఎక్కడికిని
పోవలదు. ఉబుసుపోకుండిన అదిగో క్రొత్తగ భగవ
ద్గీత తెచ్చితిని. ఆంధ్రతాత్పర్య సహితముగ నున్నది.
చదువుకొనుము. ఆఫీసున నాపని ముగిసినంతనే
నచ్చెదను.

జానకి—అట్లే రండు... మధ్యాహ్నమున మన రాము అతని
స్నేహితులు వత్తురనుకొందును. నేడు సెలవుగదా.
నచ్చి టిఫిను పుచ్చుకొమ్మని కబురుపంపితిని.

భీమ—సరే... కాని వారిని త్వరలో పంపివేయుము. విద్యా
భ్యాసమునకు అంతరాయము గల్గును.

జానకి—వారు మాత్రమే ఉందురా! వారి యాటలపై
అపేక్ష చే నిలువమన్నను నిలువండి.

భీమ—(నిష్క్రమించును.)

జానకి—(సోఫాపై చెక్కిట చేయిజేర్చి తలపోయుచు కూర్చుం
డును. (వీధిలో బిచ్చగాని పాట శ్రావ్యముగ విన
వచ్చును) గాత్ర మెంత మార్దవము! వానికి భగ
వంతుడు ఎట్టి గొప్ప వరము ప్రసాదించినాడు...[ఉలి
కిపడి] కాదు. కాదు. అట్లు కాదట)...లోకమంతయు
పాపమయమట. మానవులను పాపకూపములో బడ
త్రోయుటకేనట భగవంతుడు సౌందర్యమును సృజిం
చినది!..(ఈ పాటయు పాడదగినదో కాదో)...
[తొందరగ, నిశితముగ] అట్లుకాదు, కాదు. నేను
నమ్మజాలను. ఇంత సౌందర్యము, స్వారస్యము, సౌకు
మార్యము, సౌహృద్ధిత, సౌభాగ్యము, సౌరభము
శ్రేష్ఠానముపాలు కానేరదు. ఇంత సృష్టి ఇట్లు వ్యర్థ
మని గణించుట భగవంతుని పరిహసించుట—అవమా
నించుట...[మరల నెప్పటివలె కూర్చుండి కనుగవ
మూసికొను. హఠాత్తుగ లేచి హఠాత్సానియముకడ
కూర్చుండి వాయిించుచు పాడును].

[పాట ముగిసినంతనే,....హఠాత్సానియముపై తలపెట్టు
కొని ఏడ్చుచుండును.]

[యవనిక]

లంతయు పులకరించును. లోక మానందమయమని
తోచును....

అమల కమల మధ్యే
విమల నీహార మధ్యే
బాజే ప్రేమ బాజే

కవిచంద్రా! ప్రేమ నావంటి నిర్భాగ్యురండ జీవనము
లందు సృత్యముసేయదు సుమా. (కండ్ల సీరుంచును.)

[ప్రవేశము అజీం]

అజీం—అమ్మగారు! చిన్నయ్యగారు వచ్చియున్నారు.

జానకి—రమ్మనము. ఒంటరిగానా వచ్చియున్నారు?

అజీం—అవునండి.

జానకి—ఇంత మర్యాద ఎందుకు, నాతోవచ్చి చెప్పవలెనా

అజీం—అయ్యగారే చెప్పమనిరి.

జానకి—వెళ్లుము.

(అజీం నిష్క్రమించును.)

[ప్రవేశము రామచంద్రుడు]

రామూ! రమ్ము...ఎక్కడ నేర్చుకొంటివీ క్రొత్త
మర్యాదులు.

రామ—జాన... (అనబోయి) అమ్మా!

జానకి—(విసుగుతో) అబ్బ! ఈ బలవంతపు వరుసలను కట్టి

పెట్టరాదా. నన్ను పండ్లెండేండ్లు 'జానకి' అని పిలిచితివి. ఇప్పుడు మాత్రమేమి పుట్టిమునిగినది? జానకి యనిగై పిలుపుము.

రామ—నీ యిష్టము. మర్యాదకొరకు నౌఖరు దగ్గర కబుర్లు పంపలేదు. గానచ్చునో లేదో అని యనుమానించితిని.

జానకి—(నవ్వుచు) టక్కరివి...ఎక్కడ నీ మితరత్నములు.

రామ—మరచితిని. వారు తమమాటగ నీతో విన్నవించుకొమ్మనిరి. వారు నేటి మధ్యాహ్నము క్రికెట్టు ఆట యందు పాల్గొననలెను. ఆకారణమున మీయింట విందుగుడుచు భాగ్యమునకు దూరులైరి. పాపము, రాధాపతి మిక్కిలి పరితాపమందెను.

జానకి—పోనిమ్ము. నీవైనను నాపిలుపు విరాళరింపక వచ్చితివి...లేకుండిన మీపేరు చెప్పి చేసినవంటకములన్నియు నేనే తినవలసి వచ్చియుండును.

రామ—అయ్యో! ఎంతపొరబాటు జటిగినది. అట్లగునని ఎటిగినచో నేను సైతము రాకుందునే?

జానకి—గతజలసేతుబంధనము. చేసిన నేరమునకు అనుభవింపక తీరదు...(లేచి) పత్రికలను చూచుచుండుము. ఇప్పుడే వత్తును.

(నిష్క్రమించును.)

రామ—(పత్రికల నొక్కొక్కటిగ చూచుచు) జానకికి చదువునం దభిలాష తగ్గలేదు స్థిరగదా ఎక్కువైనది. (లేచి ఇటునటి తిరుగి, మరల స్కాపాపై కూర్చుండును.)
[ప్రవేశము జానకి పల్లెరమున ఫలహారముతో]

జానకి—(అందిచ్చుచు) ఇవిగో...పంచరత్నములు...ఉండ్రాశండును శండును తీపువి. ఇవి రెండు కారపువి...ఇది కమ్మనిది... (అని వేర్వేర చూపును)

రామ—(తీసికొని) ఆండ్లయ పద్ధతి ప్రకారము కృతజ్ఞతా పూర్వక వందనముల నర్పింపవలెనా.

జానకి—అవసరము లేదు.

రామ—(తినుచుండును. జానకి తదేకదృష్టితో నతని జూచుచుండును.)

~~రామ—(తినుచుండును. జానకి తదేకదృష్టితో నతని జూచుచుండును.)~~
జానకి—(రామ. తినుట చాలింపబోవు సమయమునకు)
ఓహోహో! ఎంతమర్యాద! ఎంత ఆభిజాత్యము!

రామ—ఏమి యేమి?

జానకి—ఏమియు లేదు...నీ పని కానిమ్ము. సరసన గూర్చున్న వారికి శారవార్ధమైనను కొంత అర్పింపక యే సర్వమును భక్షించుట ఎట్టి సన్మానము.

రామ—(సిగ్గుతో) క్షమింపవలెను...నీవప్పుడే భుజించి యుండువని అనుకొంటిని.

జానకి—(నిట్టూర్పు విడిచి) నాకెప్పుడును ఆకలిగనుండును.
 (నవ్వుచు) పరిహాసమున కంటిని. పాపము...నిజ
 ముగ నీవెంత యిష్టముతో తినుట గాంచుటచేతనే
 నాకడుపు నిండినట్లైనది...

రామ—(తిని, పల్లెము క్రిందపెట్టును).

జానకి—అవిగో కిటికీ వద్ద నున్నవి నీళ్లు

రామ—(లేచి, చేతులు కడిగికొని, తిరిగి వచ్చుచు హఠాత్తు
 నియము వద్ద కొంతసేపు నిలువబడి, వచ్చి కూర్చుం
 డును)

జానకి—రామూ! నీకు పాట యందాసక్తి మెండుగదా...
 ఎన్నిదినములైనది నీ గొంతు విని...ఏదీ ఒకపాట
 పాడరాదా

రామ—(సిగ్గుపడును)

జానకి—సిగ్గుమలకు? నేను హఠాత్తునియమున శ్రుతిపెట్టెదను.
 పాడెదవా?

రామ—ఏమో.

జానకి—(శ్రుతిపెట్టును)

రామ—ఏమి పాడుమందువు?

జానకి—ఏవైన పద్యములు పాడుము. వైరాగ్యశతకము
 లోనివి తప్ప

రామ—ఆ॥ పెక్కుదివియలున్న జక్కవచెలియున్న
 రిక్కరాయడున్నఁ జుక్కలున్నఁ
 జిన్నిలేడి చూడ్కి చేడియ నెడఁబాయు
 నప్పు డంధకారమయ్యె జగము॥

జానకి—(చప్పట్లు దట్టుచు) శహబాష్...మరియొకటి...
 ఏగ్రంథములోని దీపద్యము.

రామ—తెలియదా. భర్తృహరి శృంగారశతకములోనిది.

జానకి—ఎట్లెట్లు? భర్తృహరియూ, వైరాగ్యశతకము
 వ్రాసినవాడేనా?

రామ—అవును శ్రీతిశృంగారవైరాగ్య శతకత్రయకర్త.

జానకి—(స్వగతము) ఎంత మోసము. ఆయన నాకాసం
 గతి చెప్పలేదు.

రామ—ఏమంటివి?

జానకి—ఏమియులేదు. మరియొక పద్యము.

రామ—ఏది చదువుదును.....కానిమ్మిది. మొన్న చాటు
 పద్య మణిమంజరిలో చూచితిని.

ఉ॥ హా జలజాక్షి హాకిసలయాధర హాహరిమధ్య హాశర

ద్రాజనిభాస్య హాసురశత్రుకలానిధి యెగుబోయితే

రాజమహేంద్రవీధి కవిరాజు నమం గికురించి భర్తకం

తాజిత కాంకూట ఘటికాచిత్రమైన యమాసచీకటిక ॥

జానకి—ఇది యెట్టి పద్యము? ఎవరు రచించిరి? స్వచ

రితాన్వయముగ గన్పట్టెడిని.

రామ—చక్కగ నూహించితివి. శ్రీనాథకవి రాజమహేం
ద్రవరపు భామ యొకతె తన్ను మోసగించిబోయి
నప్పుడు నుడివిన పద్యమని ప్రతీతి.

జానకి—ఆఁ ఆఁ శ్రీనాథుని వంటి కవిసార్వభౌముడు విషయ
లంపట్టుడా, పాపకర్ముడా !

రామ—పాపము పుణ్యము భగవంతు డెఱుగును గాని శ్రీ
నాథుడు మాత్రము రసికావతంసుడే.

జానకి—జ్ఞానులు రసికత్వమును పాపాత్మకమని నిరసెందురు
గదా.

రామ—ఈ వెట్టి వేదాంతము నీకెవ్వరు నేర్పిరి ?

జానకి—అది యుండనిమ్ము...నీకు జావళీలు వచ్చునా ?

రామ—రావు. నేర్చుకొనుటకు వీలు లేకపోయినది గాని
విని యానందింపగలను—నీవు పాడినచో.

జానకి—నాకు కీర్తనలకన్న జావళీలనిన నభిలాష.

రాగము. శంకరాభరణము

(పాడును)

నేనే జాణ నేర్చినదాన॥నేనే॥

విద్య గల్గినచోట, బుద్ధిమంచిదిగాదు

విద్యబుద్ధులు గల్గ వితరణలేదు॥

రామ—(మృదుస్వరముతో) జానకీ ! ఎంతమధురముగ
బాడితివి. కలదుగదా సుధారసము కంజదళాక్షుల

ముద్దుబల్కుల అని కవి తెలివిమాలియనలేదు.

జానకి—ఈ సొగసుమాట లెక్కడనేచ్చుకొంటివి... ఇంకొక పాట పాడుదునా.

రామ—(చేతిగడియారము చూచుకొని) జానకీ! ఊమింపుము. నాలుగు ఘంటలకు నత్తునని నాన్నేహితులతో చెప్పినచ్చితిని. మాట నిలుపుకొనవలదా. అప్పుడే నాలుగై నది.

జానకి—(నిచారముతో) అట్లు పరుగెత్తి పోవలెనని సంకల్పించుకొనియుండు నిన్ను ఇంకెట్లు సంకెలలు వైచియుంతును. పొమ్ము.

రామ—జానకీ! మరల నట్లంటివేని నానునను నొప్పింతువు.

జానకి—లేదు, లేదు... వెళ్ళుము.

రామ—(లేచి, పోవుచు, నిష్క్రమింప బోవుటకు ముందు తిరిగి చూచును. జానకి ఏడ్చుచుండును.)

జానకీ! (మెల్లన సమీపించి ప్రక్కగూర్చుండి) జానకీ! ఏమిది? ఈ కన్నీ రెండులకు... కోపమువచ్చినదా? ... ఏల యీరోదనము?... చెప్పవా. (అని చేతులు పట్టుకొనును)

జానకి—చెప్పవలెనా? తెలియదా. (అని హఠాత్తుగ కౌగిలించుకొని) తెలియదా? (శబ్దం) బాబుమేల

రామ—(కౌగిలించుకొని) తెలిసినది.

[ప్రవేశము భీమరావు]

[జానకి రామచంద్రులు దిగ్గున లేచి నిలుతురు.]

భీమ—(జానకిని లోనికి బొమ్మని సంజ్ఞ చేయును. జానకి నిష్క్రమించును.)

(రామచంద్రుని వంక తిరిగి) రామూ! ఇచ్చట ఏమి చేయుచుంటివి?

రామ—మిత్రసహితముగ నన్ను ఫలాహారము బుచ్చుకొను కొనుటకు రమ్మని జానకి కబురుపంపెను.

భీమ—ఎవరు?

రామ—జానకి

భీమ—ఓహూ! తరువాత.

రామ—మిత్రులు కార్యాంతరముచే రాలేదు. నేను మాత్రము వచ్చితిని. ఒసగినది భుజించితిని... వెళ్లిపోవు చున్నప్పుడు జానకి రోదనము సేయుచుండుట గాంచి సమీపించి ప్రశ్నించితిని... ఆ వెనుక మీరెఱుంగుదురు. తప్పు చేసితినని ఒప్పుకొందును.

భీమ—ఓహూ.....(ఇటునటు తిరిగి) వెళ్లిపోమ్ము.

రామ—(రెండడుగులు వెనుకకు బోయి) తప్పునాయది.

భీమ—వెళ్లిపోమ్ము...నీ హస్తాలుకు వెళ్లిపోమ్ము.

(రామ. నిష్క్రమించును.)

నీవు వెళ్లిపోయిన మాత్రాన అంతయు చక్కబడునా?
 ...దవానలము నందనవనమున బయలు దేరినది...
 ఆర్పుపెట్టు...ఆర్పుపెట్టు...ఆర్పుకుండిన దహించి
 వేయును...

[ప్రవేశము : అజీము]

ఎవరది ?

అజీం—స్వామీ! చిన్నయ్యగారు ఉత్తరీయమును మరచి
 వచ్చినారట. తెమ్మని బంపిరి.

(అని తీసికొని నిష్క్రమించును.)

భీమ—ఏమిచేయుదును? ఏమిచేయుదును? (ఇటునటు
 ఆలోచనామగ్నుడై పచారు చేయుచుండును.)

[ప్రవేశము జానకి వెనుకనుండి]

నందనవనమున దవానలమును ఆర్పియే వేయవలెను.
 ఆర్పియే తీరవలెను.

జానకి—ఆఁ ఆఁ ఏమిసేయుదురు? రామచంద్రుని ఏమిసేయు
 దురు.

భీమ—(తిరిగి, కఠినముగ) నేరమొనర్చిన వాని నేమి సేయు
 దురు? ఘోరపాప మొనర్చినవాని నేమిసేయవలెను?
 శిక్షింతురు. శిక్షింపవలెను. శిక్షింతును.

జానకి—ఎట్లు ?

భీమ—కలాశాల యధికారులతో చెప్పి హాస్టల్ నుండి తరుమ
గొట్టింతును. కలాశాల నుండి బహిష్కరింప జేయు
దును. ఈ యూరు వదలునట్లు సేయుదును...

జానకి—అయ్యో, నిష్కారణముగ అన్యాయముగ బాలుని
విద్యాభ్యాసమంతయును నాశన మొనరింతురా?
భవిష్యత్తు నంతయు కాల్చివేయుదురా?

భీమ—చేతనైన అంతయు కాల్చివై తును.

జానకి—అంత దుష్కార్యమునకు పాల్పడుదురా? అంతపాప
మున కొడిగట్టుదురా.

భీమ—అవును. ఏమి సేయుట. అంతకునూ కారణభూతు
రాలవు నీవే. .

జానకి—ఆహాహా. అంతటికి కారణభూతులెవ్వరో దైవమెఱు
గును...(మెల్లగ) మీరున. ఎఱుగుదురు.

భీమ—ఈనాఁర్భాగ్యపు ప్రసంగము లోనికి దైవము నెందు
లకు లాగెదవు. కారణభూతులెవ్వరైనను సరియే
తగిన శిక్ష దోషి అనుభవించియే తీరవలెను.

జానకి—(తటాలున) అనుభవించియే తీరవలెనా? (మరల
మెల్లగ దీనముగ) పోనిండు. నేను మరల వానిని
జూడనని వాగ్దానమొనర్చిన శిక్షింపకుందురా? అప్పు
డు మీ యభీష్టము నెరవేరునుగదా.

భీమ—అభీష్టము లేదు, గిభీష్టములేదు. ఆ కలుషాత్ముని దండించియే తీరుదును.

జానకి—(కనులు విప్పి, వాసాపుటంబు లదర) లేదు. దండింపకూడదు. దండింపజాలరు.

భీమ—(విభ్రాంతుడై) ఏమి యీ యధికప్రసంగము. ఈ యవిధేయత. ఈ గుండెనిబ్బరము. నన్నెదిరించి ఇట్లు మాట్లాడుటకు నీకెక్కడనుండి వచ్చినదీధైర్యము? . వ్యవహారము ముదురుచున్నది. జానకీ జాగ్రత్త.

జానకి—(వికటముగ నవ్వుచు) నాకు భయములేదు. మీ రేమిచేసినను చేసికొనుడు...అయిన నొక్క సత్కార్యము మాత్రము చేసివచ్చెదను. లోకమునకు ఇప్పుడే మీలోనిగుట్టు, మీయంతర్జీవనము, అంతయు చెప్పివచ్చెదను. మీ రహస్యవేదనలు, మీపటుత్వార్జన ప్రయత్నములు, మీలేహ్యములు, మీభస్మములు, మీ యనుప్రాసములు, మీదురాశలు, మీ నిరాశలు, విపులముగ వర్ణించి ఇరుగు పొరుగు వారిని కొంత ఆనందింపజేసెదను...

భీమ—(తత్తరముతో) జానకీ, జానకీ, ఎవరు చెప్పిరి నీకిదంతయు.

జానకి—(అపహసించి) ఆకాశవాణి చెప్పినది. అరుంధతి చెప్పినది. లేదు లేదు, మీకు బ్రహ్మనందమొసగునే

ఆ భగవంతుడు నాకు కించిత్తు బుద్ధిప్రసాదించినాడు
 ...మీరు లేనప్పుడు వచ్చిన పార్శ్వం పైని పేర్లు చదు
 వుటకు వలసిన విద్య మాయమ్మయే నేర్పినది... ఔవ
 మిచ్చిన కన్నులను గట్టిగ మూసికొనుట కింకను
 వేదాంతము పట్టువడలేదు...

భీమ—(జానకి చేతులు పట్టుకొని) జానకీ! జానకీ! ఇవి
 చేతులు గావు. కాళ్లు... నాయాన—నీ వెల్లు సెప్పిన
 నట్లుచేతును... నామానము గాపాడుము.

జానకి—(హేళనముగ జూచుచు చిరునవ్వు నవ్వును.)

[యవనిక]

అంకము. ౨

రంగము. 1. పురుషోత్తమపంతులుగారి గృహము.

[ప్రవేశము పంతులుగారు, మువ్వరు విద్యార్థులతో
మాట్లాడుచు]

పంతులు—స్వామినాథం! చందా ఎంత పోగయినది?

స్వామినాథం—సుమారు వందరూపాయలండి. మా తండ్రి
గారు ఇరువది రూపాయలు ఇచ్చినారు.

పంతులు—(సంతోషముతో) అట్టి దేశోపకారు లుండినచో
మన భారతమాత కేమి కొదువ? ఏవీ, రూపాయలు
తెచ్చితివా. పుష్పములు, ఫలములు మొదలగు వస్తు
వుల కిప్పుడే ఆర్డరు ఒసగవలెను.

వెంకట్రావు—పంతులుగారూ! మా తోటలో రకరకముల
పుష్పము లున్నవి. మా చెల్లెలు దండలు గ్రుచ్చెద
నన్నది.

పంతులు—శ్రీ రామకృష్ణపరమహంసజయంతి మహావైభవ
ముగ జలుగువలెను. ఇంట్లో దేవతార్చన అనుకొ
న్నావా. (తనలో) వచ్చు స్వల్ప కమిషను కూడ రా
కుండు టెందుకు?

స్వామి—మీవద్ద నెంత ఇమ్మనెదరు? ఇరువది చాలునా?

పంతులు—ఎంత? ఇరువదియా! ఏమూలకు? పూలదండ
లకే చాలదే... ఇక వచ్చినవారికి ఫలములు, తాంబూ
లములు.

వెంక—ఇరువది రూపాయలా? ఎన్నిదండలు కావలెనండీ.

పంతులు—కుట్టవాడవు నీకేమి తెలియును. చూడుము. ప్రిన్సి
పల్ గారికి ఒకటి, బ్రష్టీలు నల్లరికి నాలుగు, బహుశః
రైరక్తరుగారు వచ్చిన వత్తురు. కనుక, అధమపక్షము
వదలెనను గావలెను.

చంద్రశేఖరము—బలే! పంతులుగారు ప్రధానపాత్రమునే
మరచిపోయినారు. శ్రీ పరమహంస పటమునకు గావ
లసిన దండ లెక్కలోనికి రాలేదు.

పంతులు—ఓరీ! ఎంత అసాధ్యుడవు. మాటవరుసకు చెప్పిన
లెక్కలో తప్పులు వెతకుచున్నావా?

చంద్ర—క్షమింపుడు... పోగైన డబ్బు ఎట్లా వ్యయమగుట
గదా ప్రధానము.

పంతులు—నాగస్వరమున కేర్పాట్లు చేయవలెను గాబోలు.

చంద్ర—తప్పక. ఇంతధనవ్యయముతో జరుపునప్పుడు
కొంత ఆడంబరమైనను లేనియెడల పరమహంస
యాళ్ళ శృప్తి నొందునా.....

పంతులు—ఊరుకొనుము. ఎప్పుడును వెక్కిరింపే. స్వామి
నాథం! మరచిపోతిమి. సాయంత్రము సభ జలుగ

వలెను గదా. ఉపన్యాసకుల నెవ్వరిని నిర్ణయించుకొనలేదు. అధ్యక్షుడుగ మన ప్రిన్సిపాల్ గారే ఉందురు. ఎవరైనను ఈవిషయముపై ప్రసంగింపగల “దొరలు” ఉన్నారా.

వెంకట్రావు—పంతులుగారు ! ఆ విషయమై సర్వమును సిద్ధపరుపబడినది. శ్రీమతి విశాలాక్షి దేవిగారు ఉపన్యసించుదురు. మీ రనినట్లు ప్రిన్సిపాల్ గారు అధ్యక్షత వహింతురు.

పంతులు—ఎట్లెట్లు ? విశాలాక్షియా ? అడుదియా. ఏడ్చినట్లున్నది. అడుది ఉపన్యసించుటయు మనయట్టి మగవారందఱు చేతులు మోడ్చుకొని ఆలకించి ఆమోదించుటయా. ఏ శుంత ఏర్పాటుచేసినా డిట్లు ?

చంద్ర—మీరంత యాక్షేపణసేయుచో మీ యభిప్రాయమును ప్రిన్సిపాల్ గారికి విన్నవించెదము. వారే శ్రీమతి విశాలాక్షి దేవిగారిని ఉపన్యసించుమని ప్రార్థించిరి. ఇప్పుడుమాత్రమేమి. మీమాటగ వారికి చెప్పినట్లయిన ఆపివేయుదురేమో. వెంకట్రావు ! రమ్మ.

పంతులు—ఆగు, ఆగు. ఎంత సీతిమాలినదని. ఒక్క అబలా మణిని ఉపన్యసించుమని ప్రార్థించి ఇట్లు అనమానింపవచ్చునా. ఛీ. మన భారతదేశము ఈగతికివచ్చుటకు ముఖ్యకారణము మనము స్త్రీలను గౌరవింపకుంటయే.

వెంకట్రావు—(నవ్వుకొనుచు) మీయట్టివారు దేశనాయకులుగ నుండవలసినవారు తప్ప ఉపాధ్యాయులైతిరి.

పంతులు—నిధి!

ప్రవేశము. రాజ్యలక్ష్మి.

రాజ్య—భోజనము సిద్ధమై చాలకాలమైనది. మడిగట్టుకొనరా. నా కాకలియగుచున్నది.

పంతులు—సరి లే! నీవు వెల్లిపొమ్ము...త్వరగా వచ్చెదను.
(రాజ్యలక్ష్మి బాలురవంక తేరిజూచుచు మెల్లగ నిష్క్రమించును.)

పంతులు—మీకు ఆలస్యమైనట్లున్నది. ఇక వెళ్లుడు, స్వామి నాథం! ఏవీ, గూపాయలు.

స్వామి—అన్నియు గూపాయలుగ లేవు. కొంత చిల్లర.

పంతులు—దమ్మిడీలైనను చింతలేదు.

స్వామి—జేబీనుండి సంచిదీసి, లెక్కపెట్టించు పంతులుగారికి ఇచ్చుచుండును. ఆసమయమున క్రింది సభాషణ జరుగును)

వెంక—(చంద్ర. తో) తీర్చిన ముత్యమురా.

చంద్ర—తీర్చిన తేనెయని చప్పరింపలేదు...రక్షించితివి.

వెంక—పెండ్లి యైనట్లున్నది!...ఎవ్వడో భాగ్యవంతుడు!

చంద్ర—అఘోరించినట్లున్నది. మన పంతులుగారి భార్యరా.

వెంక—ఛీ. పాపము. కన్నులు పోవును.

చంద్ర—పాపము చేసినవానికి కన్నులుపోవునో లేవో గాని
తెలివిలేనివానికి కన్నులున్నను పోయినవానితో సమా
నములే.

వెంక—నిజముగనా. మనపంతులుగారికి ఏబది దాటినదిగదా.

చంద్ర—ఆహా... ఇది తృతీయ వివాహము.

వెంక—నీవు పరిహాసము చేయుచున్నావు. (పంతులుగారితో)
పంతులుగానూ! ఇప్పుడిక్కడకువచ్చి వెళ్లిన అమ్మా
యి తమ మనుమరాలానండీ!

పంతులు—చాల్చాలు! వెంకట్రావు! బుద్ధిమంతుడ వను
కొంటిని. పరస్మీలను కన్నెత్తిజూచుట బుద్ధిమంతునకు
లక్షణముగాను... ఆవిడ నీకు తల్లితో సమానము.
గురుపత్ని.

వెంక—(ఆశ్చర్యముతో) క్షమింపుడు. అన్యధాతలపవలదు.
పంతులు—ఇక పొండు. సాయంత్రమునకు గలసికొందము.
(బాలురు నిష్క్రమింతురు.)

[ప్రవేశము. రాజ్యలక్ష్మి]

రాజ్య—వచ్చినవారు వెళ్లిపోయిరిగదా. ఇక వత్తురా.

పంతులు—అట్లే, ఇంకావారు ఇచ్చటనే యుంటివా.

రాజ్య—అవును... సరిగంచు పట్టుబట్ట గట్టుకొని, చేతికి
రత్నాలయుంగరము బెట్టుకొనియుండిన ఆ బాలు
డెవడు?

పంతులు—ఓహో! స్వామినాథమా. అతడు దుబాష్
రత్న వేలుమొదల్యారి కొడుకు. మొదలియార్లు అనగా
మన బ్రాహ్మణులకన్న మిక్కిలి తక్కువ జాతివారు.
మనది మొదటివర్ణము. వారిది నాల్గవవర్ణము.

రాజ్య—అయిన—మనకన్న అతడే మంచి బట్టలు గట్టుకొ
న్నాడే...మీ బావకొడుకు వెంకడికన్న నితడే ఎంతో
అందముగ నున్నాడే.

పంతులు—అదిగాదు. నీకు వర్ణభేదములు, వాటి యర్థము
తెలియవు.

రాజ్య—మీరు చెప్పుడు. నేర్చుకొందును.

పంతులు—అందులకు భగవద్గీత, మనుస్మృతి, మొదలగు
గ్రంథముల సారాంశము చెప్పవలెను. ఇప్పుడు వలదు.

రాజ్య—సరే, (అని యాలోచించుచుండును).

పంతులు—రాజ్యం! నీకు మంచిబట్టలు, నగలు అనిన ఇష్ట
ముగదా.

రాజ్య—అవును.

పంతులు—నాకు తెలియును. నీ కన్నియు కొనిపెట్టెదను.
వింతవింత యల్లికల సరిగంచు చైనాపట్టుచీరలు కొని
తెచ్చెదను. నీ బంగారు శరీరముపై రంగారునట్ట సిం
గారపు కరాచీ చీరలు తెచ్చియున్నను. ఏదీ చెయ్యి
(అని చేయిగ్రహించి) ఇదిగో! ఈ చేతికి, ఈ చిన్న
వ్రేలికి ఒక కమలపుటుంగరము, ఈ చిట్టివ్రేలికి నీలాలు

పోదిగిన యుంగరము, ఈ బుచ్చివ్రేలికి కెంపుపచ్చల
పాముటుంగరము—ఈచేతులకు రకరకముల గాజులు,
చెవులకు—నీకు కెంపు లిష్టమా, రవ లిష్టమా.

రాజ్య—(విసుగుతో) ఏమో. నే నేమి ఎఱుగుదును?

పంతులు—పోనిమ్ము. రెండు జతలు. కెంపుల దొకటి, రవల
దొకటి. ఒడ్డాణము, చెక్కిన పతకముతో... అన్నియు
కొనియిచ్చెదను. త్వరలో.

రాజ్య—ఎట్లు? మనవద్ద ధనమున్న గదా.

పంతులు—(నవ్వుచు) ఎంత అమాయకరాలవు. ధనములేక
యే ఇనన్నియు వచ్చునా? ధనముతోనే కొనిస్తును.
నే నాడ్చింపబోవు ధనముతో కొనిస్తును.

రాజ్య—ఎట్లు? ఎట్లు సంపాదించారు?

పంతులు—అట్లడుగుము, చెప్పెదను గాని రహస్యముగ
నుంచుకొనుము. క్రిందటిమాసము మా పాఠశాలకు
డైరక్టరుగారు వచ్చియుండిరి. ఎఱుగుదువు గదా...
అప్పుడే... ఆ సమయమున నేమిచేసితి ననుకొంటివి.
బాలురకడ చందాపోగుచేసి మంచి గులాబీ మాలను
వారికి సమర్పించితిని. శతావధాన్లు శతభిషం. శేషా
చార్యులుగారు గాంధీగారిపై జెప్పిన పంచరత్నములను
కొన్ని సవరింపులుచేసి, వారి నుద్దేశించి చదివించితిని.
ఎవ్వరితో చెప్పకుము. ఖరీదైన సిగరెట్లడబ్బా కొని
బంగాళాకు బంపితిని... నా శక్తికి, నా బుద్ధివిశేషము

నకు, నా పద్ధతులకు ఔరక్షరుగారు మెచ్చిరి. అమం
దానందము చెందిరి... వెళ్లిపోవునపుడు “ ఏదో మీ
సేవకుని కొక ఇన్ స్పెక్టర్ పదవి దయచేసిన ఆచంద్ర
తాగార్కము మీపేరు మరవ ”నని మనవిచేసుకొం
టిని. వాను గంభీరముగ మందహాసముచేసి వెళ్లిరి.
అనగా, నాకోరిక శీఘ్రకాలములో తీరును. నాప్రయ
త్నము సఫలమగును. ఇక ఇన్ స్పెక్టరునైతినా...
నాపంట పండినట్లే.) నాయాజ్ఞకు లోబడి నొఖర్లు దం
డము లిడుచు పరుగెత్తుచుందురు. చిన్న గుఱ్ఱపుబండి
ఏర్పాటుచేసుకొందును. ముందొకబంటు. నెనుకనొక
బంటు. ఇన్ స్పెక్టరుగారు వచ్చుచున్నారనిన గందర
గోళముగాదా... ఇక ధనమాస్కించుట సునాయాసము.
ఏమి, రాజ్యం! అస్పృశు నీవు పెద్ద గొప్పింటి ముఠై
దువగుదువు. రాజ్యలక్ష్మమ్మగారనిన భక్తి, శౌర
వము, పలుకుబడి..... అప్పటికి మనకు సంతతిగల్గును.
చిన్నారి పొన్నారి చిరుతపాపలు; ముత్తులొలుకుచు,
వచ్చియు రాని తప్పటడుగులతో మనలను ముప్పతి
ప్పలు పెట్టి, ముదమునొసంగు బిడ్డలు పుట్టుదురు. వా
రితో నీవు బండ్డిపై పికారుపోవచ్చును. రాజ్యం.
బిడ్డలతో నాడుకొనెదవా?

రాజ్య—(ఇంతవరకు పరధ్యానముతో వినుచుండినది). నాకు
బిడ్డలు వలదు. బిడ్డలనిన విసుగుగా నుండును. నాకు

బాలురతో నాడుకొనవలెనని యుండును. నాకు చిన్న
ప్పుడు చెల్లెక్కుటయనిన నిష్టము. మాయంటిప్రక్క
నుండిన సుందరేశునితో—ఇంతముం దిచ్చటికి వచ్చి
యుండెనే ఆ మొదలారిబాలుని పోలికనే ఉండెడి
వాడు—ఇద్దరము గలసి యెల్లప్పుడును ఆడుకొను
చుండువారము.

ప్రశ్న. తిమ్మయ్య!

తిమ్మ—(ప్రకటనకాగితము చదువుచు, పంతులుగారినిచూచి
మానివేయును).

పంతులు—తిమ్మయ్యా, ఏమది.

తిమ్మ—ఏమీలేదండి. బెజవాడకంపెనీవారి నాటకప్రకటన.

రాజ్య—నాటకమా? తెలుగేనా.

తిమ్మ—అవును. తెలుగేనమ్మా. గొప్ప నటకులు పాత్రలను
ధరింతురట.

రాజ్య—ఏమి నాటకము (కాగితము తీసికొనును)

తిమ్మ—సారంగధర నాటకము.

పంతులు—ఛీ!

రాజ్య—(ప్రకటన చదువుచు) “ప్రఖ్యాత నాటకము! ...

విషాదరసవంతము! ... అనేక బిరుదములను, బంగారు
పతకములను పొందిన నటశిఖామణులు, ముఖ్యపా
త్రులను ధరింతురు... క్రొత్తసీనులు! ... ఫార్మీ మెట్లు! .

(సంతోషముతో) ఎంత మంచియాట! తప్పకపోవలెను.

పంతులు—రాజ్యం! నీవు చూడవలెననిన యెంత మంచి నాటకములు లేవు. రామాయణ మహాభారత నాటకములు, హరిశ్చంద్ర, ప్రహ్లాద, మొదలైనవి ... ఛీ! ఈ నాటకము దుష్టనాటకము. కథ నీతిబాహ్యమైనది. పరువు, మర్యాదగల సత్పురుషులు ఎవ్వరు ఇట్టి నాటకములకు వెళ్లరు. నీవు వెళ్లరాదు.

రాజ్య—అంత చెడ్డనాటకమా ఇది? ఏదీ కథ యేమో చెప్పడు. అంత చెడ్డనాటకము నాడినచో సత్పురుషులు రారంటిరి గదా. ఆపడు కంపెనీవారికి నష్టము గదా, ఏల ఆడుదురు?...అది పోనిండు. మొదట కథ చెప్పడు.

తిమ్మ—కథ యెప్పడును వినలేదటమ్మా...అనగ ననగ రాజరాజనరేంద్రు డను నొక ముసలిరాజు. అతనికి రత్నాంగి యను భార్య. సారంగధరుడను కొడుకు... కొన్నాళ్ళకు ఒక పడుచుభార్యను చిత్రాంగి యనుదానిని వివాహమాడెను.

రాజ్య—ఎందుకో? ... తరువాత.

పంతులు—తిమ్మయ్యా (అని యాపి) చూడు! మొన్న పాపులో కొనితెచ్చిన నగిషీపని సోఫా తీసుకొనిరమ్ము. (తిమ్మయ్య వెళ్లి ఒక ప్రాతసోఫా తెచ్చును).

పంతులు—రాజ్యం! ఇటురమ్ము (అని చేయిపట్టుకొని సోఫా

పై కూర్చుండ బెట్టుకుని, తాను గూర్చుండి, పకపక నవ్వి, భుజములెగురవైచి) తిమ్మయ్యా! దంపతుల మెట్లున్నాము?

తిమ్మ—ఓహూహూ! ఏమి పొందిక! ఏమి యండము! ఏమి తీరు! లోకులు చూచిన దృష్టిదోషము తగులును. ఆ యొద్దిక, ఆ యీడుజోడు... నేను వర్ణించిన నేమి బాగుండును. కవిగారు చూచిన ఒక శతకము వ్రాసియుండునే.

పంతులు—తిమ్మయ్యా. నాకు పద్యాలు గిద్యాలు కావలె ననుకొంటివా? నీయట్టి విశ్వాసముగలవారు సంతోషించిన చాలును... మే మిర్వురము జంటగ కూర్చుండిన నెవరివలె నున్నాము?

తిమ్మయ్య—ఓహూ! సాక్షాత్తు పార్వతీ పరమేశ్వరులవలె, నల దమయంతులవలె, ద్రౌపదీ ధర్మరాజులవలె...

రాజ్య—ద్రౌపదికి ఐదుగురు భర్త లుండిరట, నిజమేనా?

పంతులు—(విననట్లు) తిమ్మయ్యా! నీవన్నట్లు దృష్టితగుల వచ్చును. ఏమో యెవరికం డ్లెట్లుండునో? మంచికం డ్లతో చూచినను దృష్టితగులును. (అనిలేచి) రాజ్యం! కొంత పనియున్నది తిమ్మయ్యతో. త్వరగా వత్తును. నీవు పొమ్ము. (రాజ్య. పోవుచుండ) రాజ్యం! చూడు! అంతగ నీకు ఆకలియైన భుజింపుము... తప్పలేదు.

రాజ్య—(ఆవులించుచు, వెళ్లిపోవును).

పంతులు—తిమ్మయ్యా! ఏమి, నాయభీష్టము నెరవేరునా?

తిమ్మ—ఏమోనండి. భగవంతునిదయ. మంత్రసానమ్మదగ్గఱ
జౌషధము తెచ్చినాను. (ఇటునటుచూచి, జేబీనుండి
సీసాదీసి) ఇదిగోనండి. పదిచుక్కల ఆహార పదార్థ
ములతో గలిపి దినము ఇమ్మని చెప్పినది.

పంతులు—మంత్రసాని కనుభవ మెక్కుడు. ఎట్లూ జౌషధ
ప్రభానముచే, దై పకృపతో, మా రాజ్యము కాపుర
మునకు వచ్చి...ఏదో...సంతానము గలిగెనా - -
నీకు మంచి బహుమతి నియ్యకపోను.

తిమ్మ—చిత్తము. పంతులుగారు. (పోవుచు, మరలివచ్చి)
(మెల్లగ) ఇందువలన అపాయ మేమి యుండదు
గదండి! తెలియక అడిగినాను.

పంతులు—(వీపున చరచుచు) ఎంత పిరికివాడవు నీవు.
నాకు రాజ్యంపై గల ప్రేమ సామాన్యమనుకొన్నావా?
...ఇదిమాత్రము, —రాజ్యం శౌఖ్యము నిమిత్తమే
గదా....చూడుము....ఈ సీసా నీయొద్దనే యుంచు
కొని, భద్రముగ వంటవానికి నిచ్చి, మజ్జిగలోనో,
పాలలోనో, కలిపి, ఇప్పించుము...పోమ్ము...

(తిమ్మయ్య నిష్క్రమించును)

ఓహూ! నా యీప్సితార్థము త్వరలో సమకూ
రును. ఇక నేమికావలెను...క్రొత్తగ వికసించిన కమ
లము దొరికిన భ్రమరమునకు ఇంక ఏమికావలెను.

(నిష్క్రమించును).

రంగము 2. మునుపటి రంగమునవలెనే.

[పురుషోత్తము పంతులు, భీమరావు, మాట్లాడుచుందురు]
పంతులు—నిజముగనా?

భీమ—అబద్ధమైనచో నా సర్వస్వము నిచ్చివేయనా? అబద్ధమని కల్పించుకొనుటకును అశక్యము.

పంతులు—ఎంత ఘోరము! ... నీవు చెప్పచుండినపుడు నాచెవులు వినుచుండెను గాని బుద్ధి సంపూర్ణముగ గ్రహించుచుండినదిగాదు. కొంతవఱకు కథయనుకొంటిని, నాటకమేమో యని తలచితిని ... మరికొంతకాలమునకు ఎప్పుడో వెదన్వరికో జటిగిన యుదంతమని యెంచితిని...ఎట్లెట్లు? నీకు ఇట్టి పరాభవము సంభవించినదని యెట్లు నమ్ముదును...అయ్యో. వార్ధక్యములో నెట్టి దుఃఖము?

భీమ—వార్ధక్యమా? ఎవరికి? నీకా, నాకా?

పంతులు—(చిరునవ్వుతో) ఇద్దరికి.

భీమ—పురుషోత్తం. స్నేహితుడవని పరుగిడివచ్చితిని. ఇదియూ నీచేయు సాహాయ్యము.

పంతులు—భీమరావు! నీకు మతి స్థిరములేదు. అట్లు వాయువేగముగ బోయిన నేమి లాభము.

భీమ—చిరకాలమునుండియు ఇట్టి దురవస్థ యెదో ప్రాప్తించు

ననుభయము హృదయాంతరమున వెతబెట్టుచునే
యుండెడిది గాని, రామ రామ, సాక్షాత్తుగ ఈవిధ
మున పరిణమించునని నాదుస్వప్నములందును గోచ
రింపలేదు.

పంతులు—ఉత్తర ప్రత్యుత్తరము లేవై నను జటిగినవా?

భీమ—ఏమి తెలియును! ఈ యగాధసూపము లోతు ఎవ
రు గాంచినారు?...కన్నులార జూచినది చాలదా?

పంతులు—నీవు పొరబడి యుండకూడదా...నీ భార్యయనిన
నెవ్వరో దూరపు బాంధవ్యము గాదు నీ మేనకోడలే
గదా...చిన్నప్పటినుండియు నీ కుమారునకు పరి
చయమున్నది. చనుర్రచొప్పున అట్లుండి యుండ
నచ్చునేమో...ఆలోచించితివా. ఆశురపడి అసం
దర్భపుకార్య మొనరించి వెనుక చింతించిన లాభ
ముండదు.

భీమ—ఎక్కడ నేర్చుకొంటి వీన్యాయవాది తంత్రములు...
అంతమాత్రము గ్రహింపనేరని మూఢుడుగాడీ భీమ
రావు...వేయేల. ఆదోషియే తనదోషమును ఒప్పు
కొనెను. ఇంకేమి కావలెను?

పంతులు—అంతమాత్రమున అనుమితమును నిశ్చయించు
కొనుట పాడిగాదు. భయముచే తబ్బిబ్బిపడి లేని
నేరమును తమపై మోపుకొను చంచలచిత్తులు లేరను
కొన్నావా.

భీమ—అయ్యో ఎంత చెప్పినను నమ్మకున్నావు... నేను వచ్చి నప్పుడు ఇద్దరును ఒక్కసోఫాపై కూర్చుండి గర్లద స్వరముతో) కాగిలించుకొని యుండిరి... చూచిన మాత్రాన ఇద్దరను ఈ చేతులతో నిర్మాటన మొనరింపక ఎట్లుండినో దైవ మెఱుగును. ఆశ్చర్యము! కోపముతోనై నను మండిపడలేదు. బిగ్గరగ నరువ లేదు. ఖండింపలేదు, దగడింపలేదు, హృదయము భ్రాంతిపడి అచేతనమై యుండెననుకొందును... లేదు. అప్పటినుండి 'నీరైపోయినది, చిత్తము చెదిరిపోయినది. బుద్ధి బుగ్గియైపోయినది. అవ్యక్తమైన ఆవేదన ఆత్మనే తినివేయుచున్నది.... ఏమిచేయుటకు తోచుటలేదు.

పంతులు—క్షమింపుము. నీయవస్థ ఇప్పుడు గ్రహించితినీ ... చెడిపోయినది చక్కజేసికొనటకు ప్రయత్నింపవలెను గాని ఇట్లు నిరాశిపాలు చచ్చునా.

భీమ—నిజముగనా? చక్కబడునా? ఇంకెక్కడ చక్కబడుట. వీడి పంకములోబడి నలిగి మలినమైన పుష్పమును శిరముదాల్చు తెక్కడ?

పంతులు—మిత్రమా! ఉపమానములు కావ్యములలో తప్ప మనజీవితములకు నుపకరింపవు సుమా... చెడిపోయినది, చెడిపోయినదని నెత్తిగొట్టుకొనిన ప్రయోజనములేదు. ఏమియు చెడలేదు... ఇది యెకవిధ

మైన మనోవికారపు లక్షణములు. మగువలకు వివాహానంతరము కొంతకాలమునకు సంతానము గలుగుట సహజము, ప్రకృతి ధర్మము...అట్లు కలుగమి ధర్మవిరుద్ధమగుటచే చిత్తివృత్తి అసాధారణముగ నుండి వివిధవికారములకు హేతువగును...ఇదియు నట్టి వికారమే...

భీమ—ఏమో...ఉండవచ్చు ననుకొనెదను...అయిన నీవు చెప్పినదేమి.

పంతులు—ఈ వికారముల బాపగల యాషధము సంతాన ప్రాప్తియే. అదియే మోక్షసాధనము.

భీమ—అట్లా? చెప్పబకు సులభముగనున్నది. కృత కృత్యుడచగుటయు అంతసులభమే అగునా?...సర్వమును మనచేతిలో లేదే.

పంతులు—లెస్సగ నుడివితివి. ఈకార్యము భగవంతుని చేతిలోనిది...పిచ్చివాడా, ఎందులకీ యాలోచన... తత్క్షణమే భార్యతో గలిసి రామేశ్వరయాత్ర నల్పుము. నాగప్రతిష్ఠచేయుము...నీ యభిప్రాయము తప్పక సిద్ధించును...ఇంకను సందియమా?...మన అహంబల శాస్త్రులగారి నంగతి మరచిపోతివా. డెబ్బదియవ పడిగో, కాటికి కాళ్లు చాచుకొని యున్నవాడు—దారాసమేతముగ రామేశ్వరయాత్ర నల్పి

వచ్చి సంవత్సరము తిరుగకమునుపే చక్కని పుత్రుని
బడయలేదా.

భీమ—ఔను. భగవదనుగ్రహము. ఇప్పటి ప్రకృతిశాస్త్ర
ములకు నలవిగాని మాహాత్మ్యము లెందులకు ఉండ
రాదు?...అయిన రామేశ్వరమే గతి యందువా?

పంతులు—నిత్యశంకితుడు సర్వదా దుఃఖభాజనుడు.

భీమ—లేదు. సీతోప నాకు నచ్చినది...రామేశ్వరయాత్ర
అవశ్య మనుసరణీయము...పైమాసమునుండి సెలవు
పుచ్చుకొందును...ఇప్పుడు జ్ఞాపకమునకు వచ్చినది.
జానకి యొకమారు తీర్థయాత్రావాంఛ తెల్పినది.
తప్పకవచ్చును...ధన మధికముగ వ్యయమగునా?

పంతులు—కాదు...ఎందుల కంతయు సవిస్తరముగ నిప్పుడే
కనుగొనెదము...తిమ్మయ్యా! తిమ్మయ్యా!...ఎస్.
ఐ. ఆర్. గైడు...త్వరగా...

(తిమ్మయ్య గ్రంథము తీసికొనివచ్చును.)

(పంతులు, భీమరావు పుట్టు తిరుగ వైచుచుందురు.)

[యవనిక]

శ్రీమ - రంగము 3. వీధి.

[ప్రవేశము బోగము చంద్రగేఖ పాడుచు,

“మేలుకొను మో భరత పుత్రక”...]

చంద్ర—(ప్రకటనకాగితములు పథికులకు బంచిపెట్టుచుండును)

[ప్రవేశము 5-గురు బాటసార్లు.]

1-వ బాటసారి—(నోటీసు పుచ్చుకొని) ఏమి? కళావంతుల సభ! ఉపన్యాసకులు. సంఘోద్ధారక. శోభనాద్రిరావుగారా!... పనిలేని మంగలవాడు. (అని గొణుగుచు, కాగితము నలిపివేయుచు నిష్క్రమించును.)

2-వ బాట—(కాగితము పుచ్చుకొని, జేబీలోని చుట్టలు పైకినీసి కాగితములో చుట్టి మరల జేబీలో నుంచుకొని నిష్క్రమించును.)

3-వ బాట—(ఆంగ్లేయపద్ధతిని దుస్తులు ధరించినవాడు... కాగితము పుచ్చుకొని Thank you, madam. తెచ్చరా?... తెలుగులోనా? Sorry.

(నిష్క్రమించును.)

4-వ బాట—(కాగితము చదువుకొని 5-వ బాటసారితో) ఒకే! లింగం! కళావంతులనిన నెవ్వరురా? ఈ డిగవాండ్రా కుమ్మరివాండ్రా.

5-వ బాట—(చంద్రరేఖ వంక జూచుచు) కళావంతులనిన బోగమువారురా.

4-వ బాట—బోగమువారికి ఆపేరు ఎట్లు వచ్చినదిరా?

5-వ బాట—ఏవస్తువుకు ఏపేరు ఎందుకు వచ్చెనో ఎవరు చెప్పగలరు. అట్లే ఇదియు.

4-వ బాట—పోనీ...అయితే బోగమువారి సభ జలుగునా అనగా బోగమువారందఱును వస్తుగా.

5-వ బాట—వెళ్లి చూడరాదా.

4-వ బాట—ఇంకేమున్నది.

(ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు.)

(ఇట్లే పలువురు దారినిబోవుచు నోటీసులు పుచ్చుకొనుచుందురు)

చంద్ర—అబ్బ! అయిపోయినవి నోటీసులు...ఈ సభలు మమ్మేమాత్రము ఉద్ధరింపగలవో దైవమున కెరుక.

(ప్రవేశము భీమరావు)

అదుగో, మాపూర్వస్నేహితుడు భీమరావు.

భీమ—(ఇటునటు జూచి) చంద్రరేఖ! జ్ఞాపకమున్నదా.

చంద్ర—ప్రభువులు మీరు మరచిపోదురు గాని దానీ లము మేము మరువగలమా?

భీమ—యావనము వీడినను చాకచక్యము పోలేదు.

భీమ—(మెల్లగ) ఇల్లాలే.

చంద్ర—(ముక్కుపై వ్రేలిడుకొని) ఎంతమాటఎంత
పిచ్చివారు మీరు!...ఇన్నిదినములకు ఇంతమాత్ర
మేనా స్త్రీహృదయ మర్మమును గ్రహింప గల్గితిరి.
ధనమొసగి నెలయాలి పడుపు సంపాదించుకొనునట్లే
ఇల్లాలి యనురాగము జౌషధము లొసగి సంపాదింప
తలంచితిరా?...అయ్యయ్యో, స్త్రీజన్మమునకే ఎట్టి
తలనంపు! అనురాగము జనించుటకు మందున్నదా?
...మగవారి కెంత బుద్ధిలేదు!...మగువలనూ మట్టి
బొమ్మలవలె కొంతసేపు, వంటలక్కలవలె కొంతసేపు,
పడుపుకత్తెలమాడ్కి కొంతసేపు, పరికింతురు. అంతే
గదా. స్త్రీమరావు! సతి కనురాగము జనింపచేయ
చాలమి, తప్పు నీయందుండ, ఆయబలకు మందులు
బెట్టు తెందులకు? అకట! ఇంతకాలమునకు ఇకనైన
స్త్రీలను గౌరవింపరాదా?

భీమ—చంద్రశేఖ! ప్రాతలంజలు లోకమాత లగుగురన్న
వాక్యము నేడు నాకు సార్థకమైనది...వెల తగ్గు
కొలది వేదాంతము ముదురును గాబోలు.

చంద్ర—మద్దెలపై బడి కోపగించిన ఏమలాభము పంతులు
గారు!

(అని నవ్వుచు నిష్క్రమించును.)

భీమ—బుద్ధిమాలి దీని నడిగితిని....ఇక నేమిమార్గము. వేరు
గతిలేదు....పురుషోత్తముని యుపదేశమే ఉత్తమము
....రామేశ్వరమే గతి....రామేశ్వరమే గతి.

(నిష్క్రమించును.)

శ్రీ పోతుల గ్రంథాలయము,

రంగము 4: హాస్టెల్ నందలి హాలు.

[గదియంతయు రామకృష్ణ జయంతికై అలంకరింపబడి
యున్నది. బాలుర నేకులు కూర్చుందురు. నాగస్వరము.
వెనుక గదియపైకి ప్రవేశము రామచంద్రుడు ప్రిన్సిపాల్,
పుర.పోతం పంతులు, శ్రీమతి విశాలాక్షి మొదలగువారు]

Enter with song. (Chorus)

[విశాలాక్షి గారు ఉపన్యసింతురు, వెనుక అధ్యక్షుని
వచనము. పుష్పఫలామలు సభ్యులకు పంచిపెట్టుదురు.]

(రామచంద్ర, విశ్వనాథ రాధాపతులు తక్క అందఱు
నిష్క్రమింతురు.)

విశ్వ—సభ ముగిసినది... ఆహా! పది నిమిషములకు ముందు
ఈగదిలో నెంతజీవకళ యుండినది. ఇప్పు డెట్లు అదృ
శ్యమై పోయినది. అట్లేగద మహాపట్టణములు, భవ
నములు, అంతఃపురములును—

రాధా—అవును, నైరాగ్యము మూఁడువిధములు. శ్మశాన
నైరాగ్యము, ప్రసూతి...

విశ్వ—ఎత్తిపోడు పటుండనిమ్ము... నేను చెప్పినది సత్యము
గాదా. అడుగుము రామచంద్రుని.

రాధా—అడుగుట నిష్ప్రయోజనము. రామచంద్రుడు

చింతాక్రాంతస్వాంతుడై మౌనము వహించి యున్నాడు. కారణము మృగ్యము.

విశ్వ—అవును. నీవు చెప్పినంతనే నాకును గన్పట్టినది. రామూ! ఎందుకట్లున్నావు? దేహమున అస్వస్థతగా లేదు గద?

రామ—(లేదను నర్థముతో తల పంకించును)

రాధా—మా యబ్బాయికి మాటలురావు. లేదా మరచిపోయినాడు.

విశ్వ—పరిహాసము మానుము. రామచంద్ర! ఏల యీ విచారము, ఈ మౌనము?

రామ—(ఊరకుండును.)

రాధా—మర్యాదగ నడుగుచున్నాను. వెనుక నీయిష్టము.

విశ్వ—రామూ! రాధాపతి మాటలు లెక్కనేయకుము... స్నేహితులతో జెప్పకొనిన దుఃఖము ఉపశమించును. వారు దుఃఖమును మాన్ప యత్నింతురు. దుఃఖ కారణమునుండి చిత్తము నన్యాయత మొనర్ప జూతురు... చెప్పము... ఎందుకట్లున్నావు.

రామ—(ఊరకుండును)

రాధా—విశ్వవాధం! రోగమొకటియైన మందొకటి యొసగిన కుమరునా? మనరామచంద్రునకు మాటలు లోపలనే నిలిచిపోయినవి. నమిచేయును! రమ్ము

తలక్రిందగ పట్టుకొని మూడుపర్యాయములు విడి
లించిన కొట్టుకొని వచ్చును.

విశ్వ—చీ ఊరుకొనుము.

రాధా—(నవ్వుచు కన్నుగీటున) లేదు చూడుము నా
యాషధ ప్రభావము.

(అని రామచంద్రుని పట్టుకొనును. విశ్వనాథము
ముందు కొంత వెనుకదీయుచు, ఇంకొకవైపు పట్టు
కొనును. రామచంద్రుడు వదలించుకొనుటకు ప్రయ
త్నించును. కోటు సగము వీడివచ్చును.)

విశ్వ—కోటు చిరుగగలదు. జాగ్రత్త.

రాధా—అట్లైన కోటు తీసివైచెదను. (అని బలవంతముగ
తీసి ప్రక్కనున్న కుర్చీపై పడవేయును. జేబీనుండి
యొక 'కవరు' కిందపడును.)

రామ—(కవరు తీసికొనుటకు లరిఘించును.)

రాధా—(ఇంతలో కవరు గ్రహించి) ఓహో రహస్యము
తెలిసినది...రామచంద్రుని చింతకు కారణము తెలిసి
నది...అది విరహవేదన ఇది ప్రియురాలి యుత్తర
ము. చదువ వచ్చునా? (అని తెరువబోవును.)

రామ—(కోపముతో) రాధాపతీ! వలదు, వలదు, తక్షణమే
నాకిచ్చివేయుము. (అని తీసికొనుట కుద్యుక్తుడగును)

రాధా—(వెనుకకు బోవుచు) చేతజిక్కిన పండు ఊరక
యిత్తునా...ఉత్తరము చదువవలెనని కుతూహల
ముగ నున్నది.

రామ—రాధాపతి! వలదు, వలదు. పరిహాసమునకు గాదు.
తక్షణమే ఇచ్చివేయుము. లేదా, జాగ్రత్త!

రాధా—జాగ్రత్తనా. ఏమిసేయుదువు.

రామ—(భయంకరముగ) చంపివేయుదును.

రాధా—(పకపక నవ్వి) అయ్యో! భయమగుచున్నది.
దైవమా! నన్ను రక్షింపుము! అష్టదిక్పతులారా!
నాప్రాణములు నిల్పుడు! ఓ పంచభూతములారా!
నాకు సాయమురండు...నన్ను మా రామచంద్రుడు
చంపివేయునట.

రామ—రాధా! రాధా! వెనుక గింతించిన ఫలము
లేదు సుమా. ఇచ్చివేయుము, ఇచ్చివేయుము...
పరిహాసము గాదు—నాయాన...చదివితిహా చచ్చి
నట్లే.

రాధా—నిజముగనా. ఈ బెదరింపులు లేకుండిన నప్పుడే
ఇచ్చియుందును...ఇక నియ్యను. ఏమిచేయగలవో
చూతము. (అని విప్పి చూడబోవును.)

రామ—(హఠాత్తుగ ప్రక్కనున్న గొడుగు తీసికొని)

కాచుకో! (అని బిగ్గరగ నరచి రాధాపతి శిరముపై
శీవముగ గొట్టును.)

రాధా—ఆఁ ఆఁ (అని తల చేతితో బట్టుకొని క్రిందపడును.)

విశ్వ—(రామచంద్రుని వెనుకప్రక్కగ పట్టుకొని)...రండు!

రండు! హత్య! హత్య! స్వామినాథం! వెం
కట్రావు! చంద్రా! శంకరం!...రండు రండు...

(ప్రవేశము బాలురు పరుగెత్తుచు)

బాలురు—(అందఱును ఒక్కటే సమయమున) అయ్యో!

రాధాపతి! నెత్తురు, నెత్తురు...డాక్టరుగారికి కబురు
...వెట్లు జటిగినది...(ఇత్యాది)—

రామ—(నెట్టివానివలె రాధాపతి వంక జూచుచుండును)

విశ్వనాథము, వెంకట్రావు, చెరి యొకచేయి పట్టు
కొందురు.)

(శంకరం మొదలగువారు రాధాపతి కుపచరించుచుండురు.)

[ప్రవేశము పురుషోత్తమసంతులు]

సంతులు—ఏమిది? ఏమిది. గందరగోళము...పోట్లా

టలా తమాషాలా...(అని, యదార్థము గోచరించి

నంతనే) అయ్యో...రామచంద్రుడు...రాధాపతిని

...ఎంత ఘోరము...(ఇంతలో బాలురు రాధాపతిని

స్ట్రెచ్చెర్ పై బెట్టి గొనిపోవుదురు)...విశ్వనాథం!

ఏమిది? నాటకమా...ఏమి కారణము...పొండు.

అందఱు పొందు...సిగ్గులచేయు!...(బాలురు వెళ్లిపోవు
దురు.)విశ్వనాథం! నీకు తెలిసియుండును.ఎట్లు జటిగినది?

విశ్వ—(కొంతసేపూరకుండి) ఇంకిను నాకన్నులతో నంచి
నది నాకే నమ్మకము లేదు...జయంతిసభ జలుగు
చుండి నప్పటినుండియే రామచంద్రుడు చిత్రాతపుష్టై
యుండె . సభ ముగిసిన యనంతరము కారణ
మడిగితిని. మానమే వహించెను. రాధాపతి పరి
హాసమునకు తలక్రిందుగ పట్టుకొని విదిలించిన
మాట్లాడునని యల్లు సేయబొడగెను. నేనును
తోడ్పడితిని. కోటు చిరుగునేమో యను భయమున
తీసి పారవైచితిమి. అప్పుడు జేబినుండి కవరొకటి
జూరెను...అదిగో అచ్చటనే యున్నది ఆనారాభ
గ్యపు కవరు. రాధాపతి తన యెప్పటి కొంటెతన
ముతో నదిప్రియురాలి యుత్తరమని పరిహాసించి విప్పి
చూడబోయెను...ఆశ్చర్యకరముగ—రామచంద్రుడు
మాత్రము వలదని ఎంతయో వారించెను. ప్రార్థిం
చెను, బెదరించెను. రాధాపతి వినడాయెను. అం
తయే. హఠాత్తుగ దెబ్బ! రాధాపతి క్రిందపడెను.
ఏమియు తోచక రామచంద్రుని చేతులు పట్టుకొని
బిగ్గరగ కేకలిడితిని. బాలురందఱు వచ్చిరి. మీ
రును వచ్చితిరి.

పంతులు—(కవరు క్రిందనుండి తీసుకొని) విశ్వనాథం! వెం

కటావు! ఇక వెళ్లి పొండు. జటిగినది మరచి పొండు. నాటకములో నొక రంగ మనుకొనుడు.

(విశ్వ. వెంక. నిష్క్రమింతురు.)

రామచంద్రా !

రామ—(విసుగుతో) అబ్బ! సాకు తెలియును. నేను చేసినది తప్పని తెలియనంతటి మూర్ఖుడనుగాను. నేనొనర్చిన కార్యము అతిదుష్టమైనదని మీరు ఉపన్యసింప నావశ్యకము లేదు.

పంతులు—ఓహూ! ఇంకయు నాగ్రహము వీడినట్లు లేదు ...రామచంద్ర ! ఇంత రౌద్రరసమును నిష్పత్తి చేయుచున్న యీలేఖ ఎట్టిదో కనుగొనవలెనని యున్నది...చదువవచ్చునా?

రామ—అయ్యా! ప్రార్థింతును. వేషకొందును వలదు. చదువవలదు...నాయుత్తరము నాకిచ్చివేయుడు. బలవంతముగ చదువుట న్యాయమా?

పంతులు—నీవు నాకేమియు న్యాయములు నేర్ప నక్కర లేదు. రామచంద్ర ! ఎవ్వరు వ్రాసిన దీయుత్తరము.

రామ—(ఊరకొనును.)

పంతులు—భయములేదు. చెప్పము.

రామ—మా జానకి—నాసవతిశల్లి...వ్రాసినది.

పంతులు—(బిత్తిరవోయి చూచుచుండును.)

[యవనిక]

అంకము. 3

రంగము. 1. భీమరావుగారి గృహము.

[ప్రవేశము పురుషోత్తమ పంతులు, భీమరావు.]

భీమ—తరువాత, తరువాత.

పంతులు—తరువాతనేమి? ఆభయంకరమూర్తి నీ కుమారుడని ఎన్నటికిని నమ్మజాలను. ఏపిశాచమో, భూతమో, ఏసైతానో అతని నావేశించి యుండవలెను. ఆలేఖ నొసగలేదను కారణలేశమున హతాత్తుగ, అన్యాయముగ తన బాల్యస్నేహితుని నిర్దోషిని కట్టితో చావమోదెను...ప్రక్కనున్న బాలురును నేనును పట్టుకొనకుండినచో నింకయు నెన్నిహత్యలొనర్చియుండునో అని భయమగుచున్నది.

భీమ—ఉత్తరము చదివితినా? అందెట్టి కలుషవాక్యములున్నవో!

పంతులు—చదువలేదు...నిర్భయముగ వాడాలేఖ తన సవతి తల్లి వ్రాసినదని చెప్పినంతనే నానోటితడి యారి పోయెను...నీకీవిషయము సవిమర్శకముగ చెప్పి నీ యంగీకారముతో గాని చదువుట తప్పని యెంచి అనుమానించితిని...ఇదిగో కవరు...(విప్పజూచి) ఇదిగో చిత్రపటము!

భీమ—(తీసికొని) దురాత్ముడు (అని చింపివైచును)

పంతులు—ఇదిగో లేఖ. (ఇయ్యబోవును)

భీమ—నలదూ, నీవే చదువుము. ఎంతపాప మొనర్చితినో
ఆవాక్యములు వినవలసి వచ్చినది. ఇక చదువుట
గూడ ఎందులకు.

పంతులు—(చదువుచు) “రామచంద్రునకు నీప్రియమైన
జానకి”...

భీమ—(తొందరగా నిటునటు పచారు చేయుచుండును.)

పంతులు—“ఎన్నిదినము లైనవి నిన్నుజూచి, నీతో మాట
లాడి. ఆనాడు నీవుపాడిన పద్యములు నాకింకయు
కలలో వినబడుచున్నవి.”

భీమ—నాకు తెలియును, నాకు తెలియును.

పంతులు—“నీకు జావళీలనిన ఇష్టమంటివిగాని పట్టుమని
యొకటి యొనను పూర్తిగ వినవైతివి. క్రొత్తవి
నేర్చుకొంటిని”...

భీమ—ఆపాడు పాటలే కొంపదీసినవి. గానము భక్తికి
గానప్పుడు అనర్థదాయకము.

పంతులు—శుద్ధవరకు విని వెనుక మాట్లాడుము... “కమ
లము మిత్రసందర్శనము లేక బ్రతుకజాలదు. అట్లే
నిన్ను చూడక నీజానకి”..... ఎంతసాహసము!

భీమ—(చెవులు మూసుకొని) రామ ! రామ ! ఎంత మహా పాప మాచరించితిరో గద పూర్వజన్మమున ఈ దురితములు విని బ్రతుకవలసి నందులకు ! . . . మిత్రమా. ఇంకెంతని భరింతును. . . అహింసా ధర్మమును పాలింప కంకణము గట్టుకొన్న బ్రాహ్మణుడ నైతినిగాని లేనిచో ఈక్షణమున ఆకలుషాత్తుని పరిమార్చి యుండవలదా. . . ఇప్పుడేమి సేయుదును. . . దవానలము నందనవనమును భస్మము చేసివేయుచున్నది. ఇంకయును ముక్కుమూసుకొని ఊరకొమ్మందువా ?

పంతులు—భీమరావు ! నిన్ను జూచిన నాకు జాలివొడము చున్నది. నీవు భరింపరాని వేదన సహించుచున్నావని ఎఱుగక కాదు, గాని ఆపద గోచరించినంత శీఘ్రముగనే తప్పించుకొను నుపాయము గోచరించునా ? రోగము వచ్చునంత సులభముగ మందు కుదుర్చునా ? . . . ఏమి చేసెదవు. . . వెల్లడిచేయు విషయము కాదు గదా. కడుపు చించుకొనిన కాళ్లపై బడును.

భీమ—ఏమైనగాని ఆపాతకి ముఖము నేనెల్లు చూడగలను ? వాడును నేనును ఒక్కయూర నుండుట ఇక నసంభవమనుకొమ్ము. చచ్చిన భగవంతునకు వంద నము లర్పింతును.

పంతులు—ఆఁ ఆఁ.

భీమ—బిగ్గరగ నోరుదెరచి అపవారిచెద వేల? నా
 యభిమానము, నావాత్సల్యము ఎప్పుడో నశించినది.
 నాకు పుత్రుడు లేడు...మిత్రమా, కులము చెరుప
 బుట్టి, ఘోరపాపపంకముతో నాయశశ్చంద్రికను
 మలినముచేసి, నాయాత్మ శాంతికి దూరమొనర్చిన
 వాడు మరణించిన నాకు చింతయుండునా?...ఈ
 నా చేతులతో జేయవలెనని సంకల్పించుకొన్న కృత్య
 ము ఆ లోకనాయకుడు సృష్టిలయకారణుడు ఒనర్చి
 నచో విచారమెందులకు?

పంతులు—భీమరావు! ప్రస్తుతము గమనింపుము. ఏమి
 చేయ నిశ్చయించితివి?

భీమ—నిశ్చయమా! నిశ్చయమా! నిశ్చయమేదియు
 లేదు. అంతయు చంచలమే. అంతయు వంచ
 నమే.

పంతులు—బాలుని ఎచటికైన పంపివై చెదవా, కాక, నీవే?

భీమ—ఛీ! నేనెందుకు పలాయనము చేయవలెను? నేను
 దోష మొనర్పలేదే.....ఆదోషి నే తరిమివేయుదును
 ...ఏ రంగూనుకో, సింహాశమునకో, పంపివైచి ఆ
 జన్మము వానిముఖము నవలోకింపను...నాకు తన
 యుడే లేడనుకొందును.

[౩వ శ్రవణము జానకి హతాత్తుగ]

జానకి—అట్లెన్నటికిని జలుగదు...మీరట్లు చేయరు.

భీమ—(అదిరిపడి) ఓహూ! అశరీరవాణి...ఓ మహాదేవీ
—మహామారీ!...వచ్చితివా. నాకొంపదీసి, నా
శాంతి భస్మముచేసి, నాయాశ్మ నల్లకల్లోలము సేయు
టకు వచ్చితివా?

జానకి—ఏమిది? ఏమి యీ వెట్టికోపము, ఈ వెకిలి
మాటలు!

భీమ—(కోపముతో) పాపాత్మురాలా! భయము లేక సిగ్గు
లేక, పతివ్రతవలె మాట్లాడుచున్నావు? (జాబు లాగు
కొని, జానకి మొగముపైకి ద్రోసి) చూడుము!
చూచి యానందింపుము...తెలిసి కొంటివా? రహ
స్యము బట్టబయలయ్యెనని గ్రహించితివా...బిత్తుర
వోవుచుంటివి?...పాపము, కొంగులో ముడివైచి
యుంచిన దాగునని యెంచితివి గాబోలు...చెప్పము
ఎవరు వ్రాసినదీ జాబు? ఎవరికి?

జానకి—వాసినది నేనే. ఎవరికి వ్రాసితిలో మీకు తెలి
యును....వ్రాసినది తప్పని మీరు పాటించుచో
తప్పచేసిన దానను ఇదిగో నేను. నన్ను శిక్షిం
పుడు.

భీమ—నీయగుమతికై వేచియుండలేదు...వానినే మొదట

అట్లు చేయవలెను, నీవు నన్ను శిక్షింపుము.

దండింతును.... వెనుక....భీ! నిన్ను—దండించుట
 యా?...పాపపంకిలము నన్నంటుకొనును...నిన్ను
 పారవేతును. కుల్లి, దుర్గంధము వెడలుచున్న పదా
 ర్థమును ఏమి సేయుదురు?...చేతితోనైన ముట్టు
 కొనక చిమ్మివేయుదురు...అట్లే...అట్లే... (బిగ్గ
 రగ) నిన్నా!!—నిన్ను తరిమివేయుదును. మరల
 నాకడప ద్రొక్కనీయను.

జానకి—అత్యుత్తమమైన కార్యము...ఆ వెనుక...నేను
 వదలిపోయిన వెనుక—ఇంకొక చిన్నపిల్లను, పది
 యేండ్ల పసికూనను—వివాహమాడుదురా?

భీమ—(ఉగ్రముగ) ఓసీ! నీవు వెళ్లిపోమ్ము!...పోమ్ము!
 పొమ్మానల...నా దృష్టిపథమునుండి పోమ్ము! నీవు
 స్వగూఢ మాత్రమున నబలవు గాని నిజముగ పిశా
 చమవు...నీ పలుకులు నాకు గ్రుచ్చుకొని బాధించు
 చున్నవి. నీ నెకిలి నవ్వు నాకు వెట్టిపుట్టించుచున్నది
 ...నీ సౌందర్యము నన్ను దహించినై చూచున్నది...
 వెళ్లిపోమ్ము.

జానకి—ఊరక వెళ్లిపోమ్మనిన పోజాలను...ఆ బాలుని శిక్షిం
 పనని వాగ్దానము చేసినచో పోయెదను. లేనిచో
 పోజాలను...అంతవరకు తమరు నన్ను దయ్యమని
 దూషించినను, పిశాచమని భయపడినను వెళ్లను.

భీమ—ఏమీ, వెళ్లవా? నీ కంత పట్టుదలనా? నీకీ

సాహసము ఎట్లు నచ్చినది?.. శిక్షింపనని వాగ్దాన
మొనర్చిన గాని వెళ్లనంటివే?.. (నీ కంత సామర్థ్య
మున్నదా) శిక్షించిన నేమి చేయుదువు?

జానకి—(తిరుగబడిన వ్యాఘ్రమువలె) ఏమిచేయునునా?
ఏమిచేయుదును!.. చేతులు జోడించుకొని, మలిన
నస్త్రములు ధరించి, వాసెనగట్టు కట్టుకొని నిరస్త
భూషణై రోదనము సేయుచును ననుకొంటిరి గాబో
లును.. సాహసించిన స్త్రీప్రకృతి శక్తి నెఱుగరు
గాబోలును. ఛీ! అంతశక్తి కావలయునా.. ఎందు
లకు? మీప్రభావమంతయు,—మీ హతుకు, లోని
గుట్టు, మీరుసేయు శినపూజలు, మీరు దూరు
దొమ్మరిగుడిసెలు—లోకమునకు సవిస్తరముగ
ప్రకటింతునని మున్నొకమారు చెప్పితిని—జ్ఞాపక
మున్నదా. ఆప్రతిని ఇప్పుడు నెరవేర్చుకొందును...
ఇప్పుడు చూచెదను మీదైర్యము, మీపట్టుదల,
మీపరాక్రమము—హాదరహాదరమణులాగా! రండు!
ఈనాకథ నాలకింపుడు.. వింత కథ—విచిత్రపు
కథ—

భీమ—ఆగుము. ఆగుము

జానకి—ఆగుటయా? పట్టుపట్టిన వనితామణి వాగ్దార
ఆగుటయా.. అది ఆగనేరదు.. లోక మింకయు
నెన్నాళ్లు మీకపటనాటకముచే మోసగింపబడును?

సర్వేశ్వరుడు, జగత్కర్త, జగత్సౌఖ్యకుడు, ప్రసాదించిన సహజపటుత్వ మంతయును విషయలోలురై, కామాంధులై కోలుపోయి—తోక తెగిన నక్కవలె—వేదాంత ముపన్యసించు మీ యట్టి లోకోత్తర జీవనంబు యదార్థ జీవితము కొంత ప్రకటించినచో భగవంతుడు నన్ను మెచ్చుకుండునా? మీరు మీ లేహ్యములకు, మీ భస్మములకు, ఔషధములకు ప్రయ మొనర్చిన ధనముతో నెందరు బిదసాదలకు, అన్నమో రామచంద్రాయని మలమల మాడు ననదలకు అన్నదాన మొనరించి యుండవచ్చును.

పురు—భీమరావు! సెలవు. . .మరల కలిసికొందును.

(నిష్క్రమింపబోవును.)

జానకి—ఆగుడు! ఆగుడు! తమకు పోవలదు. . .నిలిచి సావధానముగ వినుడు. పసిబాలుని ఏయేవిధముల శిక్షింపదగునో యని ఉపాయములు ఉపదేశించుటకు మాత్రమేనా మీన్నేహము? గుట్టు బయలు బడి నప్పుడు పలాయనమా. . .ఏమి మగతనము?

పంతులు—(నిలిచిపోవును.)

జానకి—ఈ యసహ్యపు చర్యయే అనుకొంటిరా. . .ఇది యొక ప్రకరణము. . .మరియొక ప్రకరణము నన్ను హింసించిన విధము. గొప్పనేర మొనర్చిన ఖైదీని సైతము అట్టి నిర్బంధనలకు లోబరుపరు. . .ఇరుగు

పోరుగు వారింటికై న వెళ్లనిచ్చితిరి గారు !. . .నాటక
ములకు వెళ్లినచో వ్యభిచార మలవడు ననునంత
నమ్మకము గదా మీకు మానవతుల శీలములందు
. . .మీరొనర్చిన పాపకృత్యములను లోకమునకు
నుద్ఘోషించినప్పుడు గదా మీ యధార్థవర్తనము
విదితమగును !. . .అప్పుడు గదా పాపపుణ్యములు నిశ్చ
యింపబడుట !

భీమ—జానకీ ! జానకీ !. . .నామానము నీమానము గదా.
ఏల నాశారమును మట్టిపాలు సేయుదువు. . .ఇంత
కాలము మర్యాదతో బ్రతికి—ఈనాటికి—నావార్ధ
క్యము సమీపించు నాటికి—నలుగురిలో తలవంపులు
నాకేల కలుగజేసెదవు.నేను సల్పిన కృత్య
ములలో కొన్ని వివేకహీనములే అగుగాక ! కొన్ని
వ్యర్థములే అగుగాక !. . .అంతయును నీమీది ప్రేమ
చేతనే గదా !. . .జానకీ ! చూడుము. నీ యెదుట
నిలిచియున్న—ఈ దౌర్భాగ్యుడు. ఇక నతని జీవిత
మంతయు శూన్యమై పోయినది గదా. . .కాదు. . .
కాదు. . .శూన్యము గాదు. నిర్భరసంతాపమయ
మై పోయినది గదా. . .దీనికి తోడు—గోగుచుట్టు
పై రోకటి పోటుగ—ఈపరాభవము దుస్సహమగును.
అభిమానమును గోల్పోయిన వెనుక జీవించుటకన్న
అధమము వేరులేదు. . .జానకీ ! అట్లు సేయకుము.

నాగతి నింతటికి దెచ్చినది నీవే. నాయాశయము
లన్నియు నిరాశల గావించినది నీవే! నాజన్మ మ
భాగ్య మొనర్చినది నీవే. . . చూడుము నన్ను. . . నీకు
కాని కలుగలేదా? . . .

జానకి—అహహ! ఇంకయును స్వాభిమానము, స్వార్థ
పరాయణత మానలేదు గదా. ఇంత కాలమునకు
మీ జీవితము దుఃఖభాజనమైనదే మీకన్నులకు
గట్టుచున్నదా? . . . అబ్బబ్బ! ఓర్పుకొనువారి కీలో
కమున నొప్పు గలుగదు. . . (గడ్డద స్వరమున). . .
నాజీవితము— శిరీషసంకాశకోమలమైన నాయశావ
నము—నవనవోన్మేష మధురములైన నాభావములు
ఈరిక లెత్తుచుండిన నాకోరికలు, అన్నియును—ఒక్క
క్షణమున, కిరాసునివలె, దయారసము లేక, యోచిం
పక, జంకక, అనుమానింపక—త్రొక్కి, ముక్కలు
చేసివై చితిరే! ఆమాట తలపునకు రాదు గాబోలు
. . . వయసున తమకు పుత్రికగ, బాంధవ్యమున మేన
కోడలాగ, మెలగుచుండిన నన్ను చేబట్టినప్పుడు నా
సౌఖ్యమునే అపేక్షించితిరా. నా యాత్మవికాస
మును గమనించితిరా? . . . కొండంత కొడుకొకడుండ
వాగ్ధక్యము సమీపించుట ఎరింగి ఏపారమార్థిక
సమస్య పరిపూర్తి నేయుటకు నన్ను పెండ్లియాడితిరి?
. . . ఇప్పుడు సత్యము లోకమునకు నెల్లడియగుచో

గల్లు తలవంపులకే భయపడుచున్నాను గాని, నిర్దోషి
ని, చెక్కుల పాలుగాకు పసికూనను—అన్యాయ
ముగ, అనవసరముగ, అమానుషముగ—యావజ్జీవ
మును ప్రేమదూరమున అధికార కూపమున బడ
త్రోయుటకు భయపడలేను గాబోలు—ఏమి ధర్మ
పాలనము!

భీమ—జానకీ! ఆగుము. సీపలుకులు ములుకునై నన్ను
బాధించుచున్నవి. . . నే నొనర్చిన గేరము మిహత్తర
మైనది. క్షమింపుము. . . నాయూచ గలను. . . నీవు
కోరినట్లే. . . వానిని దండెంపను.

జానకి—ఓహూ! నాజన్మము ధన్యమైనది. . . ఇక నాకు
సెలవిండు.

భీమ—ఏమిది? అట్లనుచున్నావు.

జానకి—నాయభీష్టము నెరవేరినది. . . నాకిక జీవితముపై
నాశలేదు. . . మీకిల్లాలుగ నిక నుండుట అసంభ
వము గదా.

పంతులు—ఎక్కడకు వెళ్లిపోవుదువు?

జానకి—అట్టి సందేహములు మానుడు. . . ఇక నాకు సంసార
మార్గము దూరమైపోయినది. . . ఈ యనంత ప్రపంచ
మున నాకు నిలువ నీడ యుండదా?

భీమ—జానకీ! ఎంతమాటంటివి! నేను బ్రతికి యున్నప్పుడే

నీకిట్టి పాట్లా... నీయిచ్చ వచ్చి నట్లుండుము. ఇటు
వదలి మాత్రము పోవలదు.

జానకి—ఇచ్చటనే యుండుమనియూ మీయాజ్ఞ ?

భీమ—లేదు... నామనవి, నాప్రార్థన...

జానకి—(యోచించి) పోనిండు. అట్లే యగుగాక. అయిన
నొక్క ప్రమాణ మొనర్పవలెను.

భీమ—ఎట్టిది ?

జానకి—నామరణానంతరము మరల పెండ్లియాడనని.

భీమ—జానకీ ! ఏమి మాటలివి. ఎంతఘోరప్రమాణము.

జానకి—ఈప్రమాణమున ఘోరమేమున్నది. నిక్కువముగ
మీరామాట పరిపాలింపవలెనను ధృడనిశ్చయము
గలవారైనచో ప్రమాణము చేయుట కేయాటంకము
నుండదు. అట్లుగానిచో వెనుదీయ నవసరముం
డును. అంతయేగాని ప్రమాణ మెట్లు ఘోరమగును.

భీమ—నీమాటలు నాకర్థమగుట లేదు. నీవు చెప్పినట్లే
ప్రమాణము చేసెదను.

జానకి—రండు (అని భగవద్గీత అందిచ్చును.)

భీమ—నామాటయందు నమ్మకము లేదా ? పోనిమ్ము.
(అని పుచ్చుకొని) ఇదిగో భగవంతుని యానగలదు.
మజ్జన్మాంతము మరల వివాహమాడను. అంతియగాదు

కామాసక్తుడనై స్త్రీసాంగత్యము అపేక్షింపను. సరి
యేనా! మగువలు కేవలము మగవారి విషయే
చ్ఛలు దీర్చుటకే జన్మించినవారు గారని ఎఱిగితిని.
సరియేనా! (ప్రేమయోగము బలవంతమున నలనడ
దని తెలిసికొంటిని.) మనదేశమునకు మోక్షసాధ
నము పతిభక్తికన్న సతిభక్తియే యని గ్రహించితిని
సరియేనా?

జానకి—నాథా! క్షమింపుడు. . .నే నాడిన పరుషవాక్యము
లకు నాగ్రహింపకుడు. . .ఆ పల్కులు నావియని
తలపకుడు. అవి యీ మహాదేశమునందలి సతీమ
ణుల యార్తనాదములు! అబలను, పరాధీనను,
నాకొక్కదానకు అంతద్వైర్యముండునా? అసంఖ్యా
కులైన యబలావతంసముల అవ్యక్తహృదయాక్రం
దనము అట్లు మూర్తీభవించినది సుమా! . . .ఇక
నామనసు చల్లనాయెను. తమకడ సెలవుదీసుకొం
దును. (తిరిగి) ఇంకొక్క పనియున్నది. . .పంతులు
గారూ! ఇంతవరకు ప్రేక్షకుని వలె ఈనాటకము
నవలోకించుచుంటిరి. . .ఇప్పుడు తమరును తమ మిశ్రు
లవలె ప్రమాణ మాచరింపవలెనని నాప్రార్థన. తమ
యిల్లాలు మరణించిన వెనుక మరల నొక కసుగందని
నిసువును పరిణయమాడనని ప్రమాణ మాచరింపుడు.
ఏల యనుమానించెదరు?

పంతులు—ఇట్టి భయంకర ప్రమాణము నే నెందుల కొనర్ప
వలెను? నే నేమి యాచరించితిని?

జానకి—ఈ ప్రమాణమే అంతభయంకరముగ నున్నదా?
మీరాచరించిన కృత్యము భయంకరముగ లేదా?

పంతులు—ఏమి, తెలియక మాట్లాడుచున్నావు. . .మతి
భ్రమించినదా? ఉన్నాదమా?

జానకి—(నెట్టిగ) పిచ్చి బ్రాహ్మణుడా! తెలిసియే మాట్లా
డుచున్నాను. . .ఉన్నాదమా? అవును. ఉన్నాదమే.
అయ్యయ్యో! ఈమగవారి కెంత గుండెనిబ్బరము,
హత్యచేసిన వారికి ఎంతస్థైర్యము!

పంతులు—హత్యయా?

జానకి—(కన్నీటితో) హత్యగాదా? నోరెరుగని పసికూ
నను, చెక్కుల పాలు గారెడి చిన్న బాలికను నీభార్య
ను-భార్యయనిన జలపరించుచున్నది—నీభార్యను చేతు
లార నీవు హత్యయొనరించితివి గాదా? ఇంకయు
నీయభీష్టము సిద్ధిపలేదని, నీకామాసక్తికి ఉపకరింప
లేదని, మందు లిచ్చి చంపించినది మీరు గాదా?

పంతులు—ఆఁ ఆఁ ఏదో పొరబాటు. ఎవరు చెప్పిరి?
అసత్యము—వెట్టి—అబద్ధము.

జానకి—అసత్యమా? పొరబాటు? ఓహూ! ఎంత
కఠినుడవు. (ద్వారము కడకు వెళ్లి) తిమ్మయ్యా!

తిమ్మయ్యా! రమ్మ. మీపంతులుగారికి ఆశుభ
వార్త నీవే చెప్పుము.

(ప్రవేశము తిమ్మయ్య తడబడుచు భయకంపితుడై)

తిమ్మ—స్వామీ!

పంతులు—ఏమి తిమ్మయ్యా! ఏమి జరిగినది? ఎందులకట్లు
చలిజ్వరము వచ్చినవాని వలె వడకు చున్నావు?

తిమ్మ—అమ్మగారండి! మజ్జిగన్నము తిని కడుపులో నేదో
వికారముగా నున్నదని కొంత బాధపడి...

(రోదనముసేయ దొడగును)

పంతులు—అయ్యో! అయ్యో!

[యవనిక]

రంగము ౨. భీమరావుగారి గృహమున పడుకొని.

[ప్రవేశము జానకి]

జానకి—నానాటకము ముగిసినది, ఇక నిద్రపోవచ్చును. (నిట్టూర్పు విడిచి) జానకీ! నీచరిత్రము ఎంత త్వరితముగ పరిసమాప్తి యైనది. కుసుమము వికసించియు వికసింపక మునుపే నేలపై బడి కాలిత్రొక్కుల కనుగొంది పోయినది గదా. ఈయభాగ్యపు జీవితమునకై దైవమా! నన్నేల సృజించితివి? అయ్యో! నిన్నెందుల కడుగుట? నీకు దెలిసినకదా. లేదు. మా ధర్మపరిపాలకులనే అడిగెదను. మా మతాచార్యులనే ప్రశ్నించెదను. మా సంఘోద్ధారకులతో విచారింపెదను.....నేనేమి తప్పచేసితిని? తప్పచేసిన వారుగదా శిక్షింపబడుదురు. అది గదా ధర్మము, న్యాయము. తప్పచేసినది యొకరును ఆతప్పనకు దండన మనుభవించువారు ఇంకొకరునా?.....

(ఇటునటు తిరుగుచుండును.)

(వీధిలో బిచ్చగాని పాట వినబడును.)

అకటా! ఆబిచ్చగాని యానందము నాకు ప్రాప్తము లేదు గదా.....ఎందుకుకాగూడదు? ఇదిగో!

ఇప్పుడే వెళ్లిపోయెదను...నారచీరలు ధరించి, పుణ్య

క్షేత్రములు సందర్శించుచు, నిర్మల నదీతోయముల
స్నాన మాచరించుచు, రామనామస్మరణ మొనరించు
కొనుచు కాలము గడుపరాదా—గడుపరాదా?

(గవాక్షము నుండి తొంగిచూచి) అయ్యో! ఆ
బిచ్చగానిని అందఱును తిట్టి పారదోలుచున్నారు...
అబ్బబ్బ! నాకును ఆగతియే పట్టును గాబోలు. ఎల్లు
భరించుట...లేదు... ఆమార్గము నాకు గాదు...

ఇచ్చోటనే యుండిపోయెదనని వారికి వాగ్దానము
చేసితినిగదా...అట్లే ఉండిపోయెదను...నా దేహము
నిచ్చటనే నదలిపోయెదను...ఈ దేహమున కాసపడి
గద నన్ను సరిణయమాడినది. ఆదేహము ఇక్క
డనే యుండును...ఇక ఆశ్చి?...ఆశ్చియున్న గా?...
భయమగుచున్నది...పాపాత్ముల యాశ్చిలు సరకమున
బాధ లనుభవింపు నట గదా. నేనును పాపాత్ము
రాలనే గాబోలు. కాదు, కాదు. నే నేపాపము
నొనర్పలేదే...మనసార నొకని ప్రేమించుటయు పాప
మగునా? ఛీ ఛీ, ఎందులకీ సంశయములు! ఈ
మహా ప్రశ్నలకు ఉత్తరములు అనతికాలములో బిడ
య గలదానను గదా. ఇంక కొంతకాలమే గదా
ఈ ప్రపంచమున నాజీవయాత్ర...అక్కటా! ఈ
శౌందర్యపూరిత లోకమున పాప పుణ్యముల నెవ్వరు
తెచ్చిపెట్టిరో గద! పంచమ స్వరంబున నాలపించు
కోకిలకు, నవ్వు లొలుకు పువ్వులకు—పాపభీతి లేదు

గదా ! అబ్బ ! ఇట్టి యానందమయమైన లోకమును
 విడిచిపోవుటయా ? ఎచ్చటికి ? ఏ దుర్గమాంధ
 కారనిబిడీకృత ప్రశేషమునకో ? ...వలదు, వలదు...
 అట్లు చేయజాలను...ఏ చెట్టుక్రిందనో, నీనదీతీరము
 ననో, ఏగుహలోపలనో తలదాచికొని, ఈ యానం
 దమును గ్రోలుచుండెదను...(మరల నిట్టూర్చి) ఇం
 కెక్కడి యానందము ? భస్మమైపోయిన నాజీవి
 తము చిగురించు టెట్లు ? ...పరమేశా ! కృపానిధీ !
 నాకు దైర్యస్థైర్యములు ప్రసాదింపుము...మార్గ
 మొక్కటియే ఉన్నదనుచున్నావా ? అవును...నేను
 జీవించి ఫలమేమి ? నా కిక సౌఖ్యము దూరము.
 నేనుండుటచే నానాధునకు పరిభవము, వేదన, సంశ
 యము—రామచంద్రునకు కలంకము, వాంఛ, చింత,
 —జనకునకును కుమారునకును స్పర్థలు, ఎడబాటు.
 ఎందుల కట్టి జీవనము !...నా యొక్కజీవనము లోక
 మునుండి అదృశ్యమైనచో నిర్వరకు మేలొనర్చిన
 దాన నగుదును.....ఏమో ! కాలగర్భమున నెట్టి
 సంఘటనములు గుప్తమై యున్నవో...నాయట్టి
 దౌర్భాగ్యపు వనిత లింకయు నెందఱు తమ జీవితము
 అను, మానములను, ప్రాణములను ధారవోయవలెనో
 గదా మాదేశమునకు మోక్షప్రాప్తి గల్గుటకు !...
 అమ్మా ! భరతమాత ! ఎన్నికష్టము లెన్నిద్రోహ
 ములు, ఎన్ని మానభంగములనైన సహించు నీ

యోర్పు నీ ఫాత్రికల కిచ్చితివా తల్లీ?... (ఘంటలు
కొట్టును) ఆలస్యమగుచున్నది. నిశ్చయించుకొనిన
కార్యము ఆచరింపక తామసించిన—ఈ చంచల
చిత్త మెట్లగునో... ఈశ్వరా! నాకడసారి మ్రొక్కు
...దైర్యము నొసగి శాంతిమార్గము చూపుము.

(పార్థించును.)

→ స్వస్తి
(ప్రేమకు సమీప బంధువులు
[యవనిక])

శ్రీ మహాభారతము,
శ్రీ కృష్ణార్జునసంవాదము.

రంగము 3.

(కొంతకాలమువెనుక అవనిక తీయబడునా. జానకి పడుకడై బడియున్నది.)

[ప్రవేశము భీమరావు]

భీమ—ఆశ్చర్యము. వీధితలుపు తెరువబడియున్నది. అజీము లేడు...జానకిసందడి లేదు...ఆ...జానకి నన్ను వీడి పోయినదా? ...అట్లుండదు. ఆ సంశయము నాకు లేదు. ఆహా! శంకలేని మనసు ఎంత శాంతముగ నుండును!..(అని పడుక వంకజూచి) ఏమిది? జానకి అంత గాఢముగ నిద్రించుచున్నది...(సమీపించి) ఎందులకు నా గుండె లిట్లు కొట్టుకొనుచున్నవి...భీ... లేపెదను. జానకీ! జానకీ! అంత గాఢనిద్రనా... పాపము. అలసినది గాబోలు. (మరియు సమీపించి) ఆ ఆ నిద్రయేనా, నిద్రయేనా జానకీ! (చేయిపట్టుకొని తటాలున వదలి) చేతు లెంత చల్లగనున్నవి!.. (హఠాత్తుగ క్రిందపడియున్న లోటాచూచి) ఘోరము!...జానకి...జానకి...ఇంకెక్కడి జానకి...దేహము మాత్రము ఈ దుఃఖభాజనునకు వదలి పుణ్యలోకమునకు పారిపోయినది. (ప్రక్కగూర్చుండి) ఆహా! ఈ వదన సౌభాగ్యము చూచిన నీవు లోకము వీడిపో

యితని నే నెట్లు నమ్ముదును... మోమున ఎట్టి
 ప్రశాంతత, ఎట్టి నైర్మల్యము విదితమగుచున్నది...
 (లేచి) దుర్భరము, దుర్భరము. నానకి ఆత్మహత్య మీరు?
 గావించుకొనినదని లోకమంతయు నుడివినను... నాకు
 నాహృదయమునకు, నాయంతరాశ్యకు—అట్లుండదు.
 నేనే హంతకుడను. ఈ సుందర సుకుమార కాంతా
 లలామను హత్య యొనర్చినది నేనే... నేనే ఈ ఘోర
 పాప మాచరించితిని—ఆ సాధ్వీ నాజేసిన నేరములకు
 తన ప్రాణమును బలినొసగి విముక్తి నొందినది. నా
 కలుషములు నన్ను పరిమార్చుటకు బదులు—నా
 దురితములు నన్ను ధ్వంసముచేయుటకు మారు—ఈ
 నిర్దోషిని, కోమలాంగిని. యశావనలావణ్యరాశిని—
 ఆసుతిగొన్నవి... నాయట్టి హంతకునకు శిక్ష యెద్ది?
 ఈ పాడులోకమున న్యాయాధికారులు ఇట్టి నేరములను
 శిక్షింపరుగద. ఏమి కర్తవ్యము. ~~ఏమి కర్తవ్యము...~~
 ఈ నాజీవనము నా కెందులకు... నేర మొనర్చినవాడు
 దండింపబడవలెననిగదా నేను ఘోషించుచుంటిని.
 ఆ వాక్యము నాకు మాత్ర మెందులకు వర్తింపదు? ..
 ధర్మము లోకమునకంతయు నొకటియు, నాకుమా
 త్రము వేరొకటియు నుండునా? ఉండదు... నేనే
 హంతకుడను. హత్యకు శిక్ష మరణదండనము. జూరీ!
 చూచితివా నీ మహిమ! ఎట్టి తుచ్ఛునకు నెట్టి ధైర్య
 స్థైర్యములు అలవడినవో గాంచితివా?... (క్రిందపడి

యున్న లోటాగైకొని చూచి, ఆహా! ఇంకయు నిందు విషమున్నది...జానకీ! పూర్వము మన దేశమున సతులు పతులతోపాటు చితి నెక్కి అగ్ని కాహుతి యగుచుండిరి. ఆ యాచారము తప్పిపోయినది. నేడు సతితోపాటు పతికూడ పరలోకమునకు పోవుచు న్నాడు! అంతకన్న పురుషులు ఘనతరమైనకార్యము చేయజాలరు సుమా! వారు స్త్రీలయెడ గావించు దుశ్చేష్టలకు, వారు లలనామణులనుబెట్టు హింసలకు, వారు అతివలకు గావించు అవమానములకు—ఇంత కన్న పరిహార మేమి సేయగలరు? జానకీ! ఇదిగో వచ్చుచున్నాను. ✓

(తెరలో తలుపు తట్టుచున్న చప్పుడు)

ఎవరది? అజీము గాబోలును.

(తెరలో “నాయనా. నాయనా.”)

ఓహో! రామచంద్రుడు...జానకీ మరణించినది అజీము చెప్పియుండును.

(మరల చప్పుడు)

ఏమిచేయుట. (ఏమిచేయుట)...ఒక్కమారు వానిని జూచి, సెలవుగైకొని...అబ్బ! కష్టము. కష్టము.

దుస్సహము....(గంభీరముగ) హృదయమా! ఎంత
పిరికివైతివి! సిగ్గులేదా. చేసినతప్పు నొప్పుకొని
క్షమాపణ వేడుకొనుటకు భగవంతుడు ఇట్టి మంచి
యదనొసంగుచుండ నెనుదీయుటయా? ఎంత భ్రమ.
ఇదిగో! వచ్చుచున్నాను.

(నిష్క్రమించును.)

[మరల ప్రవేశము రామచంద్రునితో]

భీమ—రామచంద్రా! అదిగో జానకి.

రామ—నిజమేనా? నిజమేనా? అమ్మ ఆత్మహత్య గావిం
చుకొన్నదా?

భీమ—నాయనా! ఆత్మహత్యయనియే లోకులందురు. భగ
వంతుని దృష్టిలో నేనే హత్యచేసితిని.

రామ—అట్లనకుడు, అట్లనకుడు. తప్పు నాదే. ఈ నాదే
ర్భాగ్యులు జన్మమునే దూషింపుడు.

భీమ—రామూ! ఇంకయును నీతండ్రి స్వార్థపరాయణమంత్ర
నిర్మిత మిధ్యాప్రపంచమున మేడగట్టుకొని యున్నా

డనుకొంటివి గాబోలు. చేసినతప్పు చేతితో మూసి
 పెట్టుకొని జగములో కపటనాటకమాడి సంతృప్తినిం
 దుచున్నా డనుకొంటివా? లేదు ~~X~~. దోషము నాది,
 పాపము నాది, అని ఈ నా దేహమున ప్రవహించు
 చున్న ప్రతి రక్తబిందువునకు తెలియును. గృహస్థా
 శ్రమధర్మము, తద్రహస్యము, తదానందము పూర్తిగ
 చవిచూచి, పుత్రరత్నమును బడసి, వానప్రస్థాశ్రమము
 స్వీకరించి, పారమార్థికచింతాసక్తుడనై యుండుటకు
 బదులు, కామాంధుడనై, విషయాసక్తుడనై, ఈడు
 జోడుగాని, వావివరుసగాని, ముక్కుపచ్చలారని ముద్దు
 బాలికను—నా చెలియలి కూతురును—నా చెలి
 యలు ~~శిశువు~~ ^{శిశువు} సంతోషింపవలెనని యన్నదానిని—
 అడ్డుసెప్పువారు ఎవ్వరు లేరుగదా యని నేను వివా
 హమాడితిని. ఇది సుందర జీవకుసుమమును మట్టిపాలు
 చేసితిని... నీ యెడ మహాపరాధము గావించితిని...
 నేను మాత్ర మెట్టిసాఖ్యము బడసితిని? ... అదిగో,
 జానకి! నాకును, నావంటివారికి, వేలకొలది ఈ దేశ
 మున నున్నవారికి—బుద్ధిచెప్పటకు—తన ప్రాణమును
 బలి యిచ్చినది... నాయనా! నీవు కొంతకాల మా
 లసించియుండిన నేనును జానకితోపాటు లోకమును
 వీడియుందును.

రామ—ఆఁ. ఏమి?

భీమ—కాని నీపలుకువినినంతనే...నీక్షమాపణ వేడుకొని—
సెలవుగై కొని...

రామ—నాయనా! ఎంతపిచ్చివారు...సమయమునకు నన్ను
తోడ్పెట్టిన ఆభగవంతుని కరుణ ఎఱుగరైతిరే...
గతించిన జానకి మరలరాదు...నంఘధర్మయంత్రము
లోచిక్కుకొని జీర్ణమైపోయినది. తండ్రి! తమరు
ఉసురుల బాసినంతమాత్రాన చెడిపోయినది బాగ
గునా? మీరు విద్యాధికులు; వక్తలు; శేషుషీవం
తులు. మీయట్టివారు ఇట్టి దురాచారములను మన
దేశమునుండి పారదోలుటకు కంకణము గట్టుకొనుట
గాదా మోక్షోపాయము...భగవంతుని కృపతో,
అచలితభక్తితో మన జీవితములు ధారవోసిన కార్య
మెట్లు కొనసాగకపోవును?

భీమ—(అశ్రుపూరిత నయనములతో) నాయనా! బంగారు
పల్కులు పల్కితివి...నిజముగ నాకు మోక్షమార్గ
మును చూపితిరి సుమా మీ రిర్వురును...అట్లేయగు
గాక!...జన్మాంతమువఱకు నాశక్తి, నాబుద్ధి, నా యు
త్సాహము—అంతయు నీమహత్కార్యమునకే విని
యోగించెదను...నే నెంతయో అపేక్షింపను...ఇట్టి
బాల్యవివాహములు, ఇట్టి ద్వితీయకళ్యాణములు—
ఒకటి, రెండు మాన్పితివా నాజన్మ ధన్యమైనట్లను

కొందును...నాయనా ! రమ్మ ! ఈ పుణ్యప్రదేశ
మున, అవ్యాజకృపామతిని, సర్వేశ్వరుని, నిశ్చలత త్వ
మును, నిర్మలచిత్తమును, నిత్యసత్యసంపత్తియును ప్రసా
దింప ప్రార్థింతము.

(ఇర్వురును జానకి మంచముకడ నిలుచుండి ప్రార్థింతురు.)

[స. మా ప్త ము.]

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము
తెల

మనసు ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA 108 B 195
పుస్తకం పేరు	శ్రీమద్విది
తారీఖు	25/10/24
మొదలు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	109
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
భాగ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	III, IV
తయారు చేసినది	Nandini
పేజీలు విడదీసినది	Nandini
స్కాన్ చేసినది	Thasini
వర్గీకరణ చేసినది	RUKSANA
పేజీలు పరిశీలించినది	
ప్రింటింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చేయబడింది	
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	good